

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวัดท่าเสา จังหวัดอุตรดิตถ์ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้ทำการประมวลแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดท่าเสา
- ๒.๕ ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ในการวิจัย
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับ ความหมาย แนวคิด และทฤษฎี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑.๑ ความหมายของความพึงพอใจ

จากการทบทวนความหมายเกี่ยวกับความพึงพอใจ จากนักวิชาการทั้งของไทยและของต่างประเทศ พบว่านักวิชาการเหล่านั้นได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความพึงพอใจ ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Satisfaction นักวิชาการได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้มากมายหลายท่าน ดังต่อไปนี้ คำว่า พึง เป็นคำช่วยกริยาอื่นหมายความว่า ควร พึงใจ หมายความว่า พอใจ ชอบใจ และคำว่า พอ หมายความว่า เท่าที่ต้องการ เต็มความต้องการเมื่อนำคำสองคำมาผสมกัน พึงพอใจ จะหมายถึง ชอบใจ ถูกใจ ตามที่ต้องการ ซึ่งโดยความเป็นจริงความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบใจที่มีต่อองค์ประกอบหรือสิ่งจูงใจในด้านต่างๆ ของงาน และเขาได้รับการตอบสนองความต้องการของเขาได้ ความพึงพอใจของมนุษย์เป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เป็นนามธรรม ไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปร่างได้ การที่เราจะทราบว่าบุคคลมีความพึงพอใจหรือไม่เรา

สามารถสังเกตโดยการแสดงออกที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน และต้องมีสิ่งเร้าที่ตรงต่อความต้องการของบุคคล จึงจะทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจ ดังนั้นการสร้างสิ่งเร้าจึงเป็นแรงจูงใจของบุคคลนั้นให้เกิดความพึงพอใจในงานนั้น^๒ ทั้งสองความหมายได้ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจในฐานะ เป็นความรู้สึกของบุคคลในทางบวก ความชอบ ความสบายใจ ความสุขใจต่อสภาพแวดล้อมในด้านต่างๆ หรือเป็นความรู้สึกที่พอใจต่อสิ่งที่ทำให้เกิดความชอบ ความสบายใจ และเป็นความรู้สึกที่บรรลุถึงความต้องการซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข สนุกสนาน ปราศจากความคิดที่เป็นทุกข์ ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า บุคคลจะได้รับการตอบสนองอย่างสมบูรณ์ในทุกๆ สิ่งที่ต้องการแต่ความพึงพอใจนั้นจะหมายถึงความสุขที่เกิดจากการปรับตัวของตนต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี และเกิดความสมดุลระหว่างความต้องการของบุคคลและการได้รับการตอบสนองในสิ่งต่างๆ เหล่านั้น^๓

คำว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความมากน้อยของความรู้สึกในด้านบวกและลบที่มีต่อสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นอะไรใดหลายอย่างเป็นต้นว่า สิ่งของบุคคล บทบาท องค์กร ความคิด ความรู้สึก เหล่านี้ ผู้รู้สามารถบอกความแตกต่างได้ว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ซึ่งโดยความเป็นจริง ความพึงพอใจ หมายถึง สภาวะการแสดงออกถึงความรู้สึกในทางบวกของบุคคล อันเป็นผลจากการประเมินคุณภาพของการบริการจากการรับรู้สิ่งที่ได้รับจากการบริการไม่ว่าจะเป็นการรับบริการหรือการให้บริการในระดับที่ตรงกับการรับรู้สิ่งที่คาดหวังเกี่ยวกับการบริการนั้น ในส่วนที่ว่าเป็นความรู้สึกในด้านบวก ทั้งสองความหมายได้ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจในฐานะ ระดับความพึงพอใจเกิดจากพื้นฐานของการรับรู้ ค่านิยมและประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับ ระดับของความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อกิจกรรมนั้นๆ สามารถตอบสนองความต้องการแก่บุคคลนั้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ผลจากบุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือเข้าไปรับรู้แล้วเกิดความพอใจ โดยความหมายของความพึงพอใจสามารถทดแทนความหมายของทัศนคติได้ บางทีเรียกว่าทฤษฎี V.I.E. เนื่องจากมีองค์ประกอบทฤษฎีที่สำคัญ คือ

^๒กาญจนา อรุณสุขจุฑา, “ความพึงพอใจของสมาชิกสหกรณ์ต่อการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรไชยปราการ จำกัด อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

^๓Powell, D. H. **Understanding Human Adjustment**, Normal Adaptation Through The Life Cycle, (Boston : Little Brown, 1983), pp. 17-18.

^๔สันติสุข ไชยมงคล, **การวัดทัศนคติและบุคลิกภาพ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔๕.

^๕จิตตินันท์ เตชะคุปต์, **เจตคติและความพึงพอใจในการบริการ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐.

V มาจากคำว่า Valence หมายถึง ความพึงพอใจ

I มาจากคำว่า Instrumentality หมายถึง สื่อเครื่องมือวิธีทางนำไปสู่ความพึงพอใจ

E มาจากคำว่า Expectancy หมายถึง ความคาดหวังภายในตัวบุคคลมีความต้องการและมีความคาดหวังในหลายสิ่งหลายอย่าง

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จและประสิทธิภาพของงาน อันมีผลมาจากความต้องการได้รับการตอบสนอง ตามความประสงค์ของแต่ละบุคคลความพึงพอใจในการทำงานเป็นเรื่องของความรู้สึกที่มีความลึกซึ้งของบุคคลที่มีต่องานที่ปฏิบัติอยู่และความพึงพอใจจะส่งผลต่อขวัญในการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตามความพึงพอใจของแต่ละบุคคลไม่มีวันสิ้นสุดเปลี่ยนแปลงได้เสมอ ตามเวลาและสภาพแวดล้อมบุคคลจึงมีโอกาสที่จะไม่พึงพอใจในสิ่งที่เคยพึงพอใจมาแล้ว ดังนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องตรวจสอบความพึงพอใจในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคลากร เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายขององค์กร

จากความหมายความพึงพอใจ ที่นักวิชาการต่างๆได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อประกอบการศึกษาการบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับความหมายของความพึงพอใจ

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๔๖, หน้า ๓๔๓)	ชอบใจ ถูกใจตามที่ต้องการ
กาญจนา อรุณสุขจุฑา, (๒๕๔๖, หน้า ๕)	๑. ความรู้สึกที่มีต่อองค์ประกอบหรือสิ่งจูงใจ ๒. ตอบสนองความต้องการของเขาได้ ๓. การแสดงออกทางพฤติกรรมที่เป็นนามธรรม ๔. มีสิ่งเร้าที่ตรงต่อความต้องการ
Powell, D. H., (1983, pp. 17-18)	๑. ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข สนุกสนาน ๒. ความสมดุลระหว่างความต้องการกับการได้รับการตอบสนอง
สันติสุข ไชยมงคล, (๒๕๔๓, หน้า ๓๔๕)	๑. เป็นระดับความมากน้อยของความรู้สึก ๒. บอกความแตกต่างว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

ตารางที่ ๒.๑ (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
จิตตินันท์ เตชะคุปต์, (๒๕๔๔, หน้า ๒๐)	๑. สภาวะการแสดงออกถึงความรู้สึก ๒. ผลจากการประเมินคุณภาพของการบริการจาก ๓. การรับรู้สิ่งที่คาดหวัง
Vroom, W.H., (1964, p. 27)	๑. ผลจากการเข้าไปมีส่วนร่วมหรือเข้าไปรับรู้ ๒. Valence ความพึงพอใจ ๓. Instrumentality สื่อเครื่องมือนำไปสู่ความพึงพอใจ ๔. Expectancy ความคาดหวังภายในตัวบุคคล

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ จากนักวิชาการทั้งของไทยและของต่างประเทศ นักวิชาการเหล่านั้นได้ให้แนวคิดไว้หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและจิตใจของแต่ละบุคคล และเป็นสิ่งสำคัญต่อการทำงานทำให้มีโอกาสแสดงบทบาทความสามารถอย่างเต็มที่ มีความกระตือรือร้นที่จะสร้างผลผลิตของงานให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในทางกลับกัน ถ้าผู้ปฏิบัติงานไม่พึงพอใจจะทำให้ขวัญและประสิทธิภาพของงานลดต่ำลง ดังนั้นความพึงพอใจในการปฏิบัติงานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้ปฏิบัติงาน^๒ ซึ่งโดยความเป็นจริง ความพึงพอใจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบ ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และจากปัจจัยแวดล้อมต่างๆ หากบุคคลได้รับความพึงพอใจจะทำให้บุคคลนั้นมีความรู้สึกต้องการในสิ่งที่คิดว่าพอใจ ซึ่งความพึงพอใจของลูกค้าย่อมเป็นระดับความรู้สึกของผู้รับบริการซึ่งประกอบด้วย

๑. ความพอใจของความสะดวกที่ได้รับจากการบริการ
๒. ความพอใจต่อการประสานงานผู้บริการ
๓. ความพอใจต่อการต้อนรับและการเอาใจใส่ของผู้ให้บริการ
๔. ความพอใจกับข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ
๕. ความพอใจต่อคุณภาพบริการ

^๒Stogdill, R. O., *Handbook Of Leadership : A Server of Theory And Research*, (New York : The Free Press. 1974), pp. 22-23.

๖. ความพอใจต่อการใช้บริการต่อการใช้จ่ายในการบริการ^๗

ทั้งสองแนวคิดได้ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจในฐานะ ความพึงพอใจเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมที่จะแสดงออกของบุคคลเกี่ยวกับจิตใจ อารมณ์ ซึ่งมีผลต่อการเลือกที่จะปฏิบัติงานในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ความพึงพอใจเป็นความคิดเห็นของผู้รับบริการที่ได้รับจากผู้ให้บริการและจัดเป็นเกณฑ์ประเมินด้านผลลัพธ์ด้วย และเป็นระดับของความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังของผู้รับบริการในอุดมคติกับการรับรู้ของผู้มารับบริการที่ได้รับตามความเป็นจริงสำหรับนักวิจัยทางพฤติกรรมได้ให้แนวคิดของคำว่า ความพึงพอใจในการบริการ เป็นความรู้สึกหรือความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของคน ที่เกิดจากประสบการณ์ที่ผู้รับบริการเข้าไปใช้บริการในสถานที่ให้บริการนั้นๆ และประสบการณ์นั้น ได้เป็นไปตามความคาดหวังของผู้รับบริการ มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยที่แตกต่างกัน^๘ กับความพึงพอใจเป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จที่แต่ละคนเปรียบเทียบระหว่างความคิดเห็นต่อสภาพการณ์ที่ต้องการจะให้เป็นหรือคาดหวังไว้ผลที่ได้จะเป็นความพึงพอใจหรือไม่จะเป็นการตัดสินใจของแต่ละบุคคล^๙ จากแนวคิดดังกล่าวพบว่าช่วยสนับสนุนแนวคิดที่ว่า ความพึงพอใจของผู้รับบริการและผู้ให้บริการต่างมีความสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินงานบริการดังนั้นการสร้าง ความพึงพอใจในการบริการจำเป็นจะต้องดำเนินการควบคู่กันไปทั้งต่อผู้รับบริการและผู้ให้บริการดังนี้

๑. การตรวจสอบความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้รับบริการและผู้ให้บริการอย่างสม่ำเสมอ

๒. การกำหนดเป้าหมายและทิศทางขององค์กรให้ชัดเจน

๓. การกำหนดกลยุทธ์การบริการที่มีประสิทธิภาพ

๔. การพัฒนาคุณภาพและความสัมพันธ์ในกลุ่มพนักงาน

๕. การนำกลยุทธ์การสร้าง ความพึงพอใจต่อผู้รับบริการไปปฏิบัติและประเมินผล^{๑๐}

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นไปได้ ทั้งทางบวกและทางลบ แต่ถ้าเมื่อใดที่สิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการหรือทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ก็จะเกิดความรู้สึกทางบวกแต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าสิ่งใดสร้างความรู้สึกผิดหวังไม่บรรลุจุดมุ่งหมาย ก็จะทำให้เกิด

^๗ศิริวรรณ เสรีรัตน์, **การบริหารการตลาดยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อีระและไซเท็กซ์ จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒๖.

^๘Hinshaw, A.S. and J.R. Atwood., **A Patient Satisfaction Instrument : Precision Try Replication**, (Nursing Research, 1982), pp. 170-171.

^๙Campbell, A, **Subjective Measure If Well – Being**, (American Psychologist, 1976), p. 117.

^{๑๐}อเนก สุวรรณบัณฑิต, **จิตวิทยาการบริการ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเพรสแอนด์ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗๓-๑๗๔.

ความรู้สึกทางลบ เป็นความรู้สึกไม่พึงพอใจถ้าบุคคลเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานอันเกิดมาจากแรงจูงใจต่าง ๆ หรือแรงกระตุ้น ย่อมทำให้มีโอกาสแสดงบทบาทความสามารถอย่างเต็มที่ที่มีความกระตือรือร้นที่จะสร้างผลผลิตของงานให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากแนวคิดความพึงพอใจที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อประกอบการศึกษา การบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดท่าเสาตั้งอำเภอเด่นมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๒ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๒ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับความพึงพอใจ

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
ศิริวรรณ เสรีรัตน์, (๒๕๔๑, หน้า ๒๖)	๑. ความพอใจของความสะดวก ๒. ความพอใจต่อการประสานงาน ๓. ความพอใจต่อการต้อนรับ ๔. ความพอใจกับข้อมูลข่าวสาร ๕. ความพอใจต่อคุณภาพบริการ ๖. ความพอใจต่อการใช้บริการ
Stogdill, R. O., (1974, pp. 22-23)	๑. เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ๒. เกี่ยวข้องกับความต้องการและจิตใจ
Campbell, (1976, p. 117)	ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จที่เป็นไปตามความคาดหวัง
อเนก สุวรรณบัณฑิต, (๒๕๔๘, หน้า ๑๗๓-๑๗๔)	๑. ความคาดหวังของผู้รับบริการ ๒. กำหนดเป้าหมายและทิศทาง ๓. กำหนดกลยุทธ์ ๔. พัฒนาคุณภาพ ๕. ปฏิบัติและประเมินผล
Hinshaw, A.S., (1982, pp. 170-171)	๑. ความคิดเห็นของผู้รับบริการ ๒. เป็นความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ ๓. เกิดจากประสบการณ์

๒.๑.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

จากการทบทวนทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ จากนักวิชาการทั้งของไทยและต่างประเทศ พบว่านักวิชาการเหล่านั้นได้ให้ทฤษฎีของคำว่าความพึงพอใจไว้หลากหลาย รายละเอียดดังนี้

ทฤษฎีความพึงพอใจเป็นทฤษฎีว่าด้วยความรู้สึกสองแบบของมนุษย์คือ ความรู้สึกในทางบวกและความรู้สึกในทางลบ ความรู้สึกทุกชนิดของมนุษย์จะตกอยู่ในกลุ่มความรู้สึกสองแบบนี้ ความรู้สึกทางบวกคือ ความรู้สึกที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดความสุข เป็นความรู้ที่แตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่นๆ กล่าวคือเป็นความรู้สึกที่มีระบบย้อนกลับ ความสุขสามารถทำให้เกิดความสุข หรือความรู้สึกทางบวกเพิ่มขึ้นอีก จะเห็นได้ว่าความสุขเป็นความรู้สึกที่สลับซับซ้อนและมีความสุขนี้มีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกทางบวกอื่นๆ ความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวกและความสุขมีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อนและระบบความสัมพันธ์ของความรู้สึกทั้งสามนี้ เรียกว่าระบบความพอใจ โดยความพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อระบบความพึงพอใจมีความรู้สึกทางบวกมากกว่าทางลบ ความพอใจสามารถแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกทางบวกแบบต่างๆ ได้ และความรู้สึกทางบวกนี้ยังเป็นตัวช่วยให้เกิดความพอใจแก่มนุษย์^{๑๑} ซึ่งโดยความเป็นจริงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจมี ดังนี้

๑. ทฤษฎีความต้องการความสุขส่วนตัว (Hedonistic Theory) ในสมัยโบราณเชื่อกันว่ามูลเหตุสำคัญของมนุษย์ที่ทำให้เกิดแรงจูงใจก็เพราะมนุษย์ต้องการหาความสุขส่วนตัวและพยายามหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด

๒. ทฤษฎีสันชาตญาณ (Instinctual Theory) สันชาตญาณเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ซึ่งทำให้บุคคลมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ โดยไม่จำเป็นต้องมีการเรียนรู้

๓. ทฤษฎีการมีเหตุผล (Cognitive Theory) เป็นทฤษฎีที่มีความเชื่อมั่นในเรื่องที่เกี่ยวกับความสามารถของบุคคลในการมีเหตุผลที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ เพราะบุคคลทุกคนมีความตั้งใจจริงนอกจากนั้น ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าบุคคลมีอิสระที่จะกระทำพฤติกรรมได้อย่างมีเหตุผล และทำให้สามารถตัดสินใจต่อการกระทำต่างๆ ได้ มีความรู้ว่าจะต้องทำอะไร ประเมินสิ่งใดและควรต้องตัดสินใจออกมาในลักษณะใด

๔. ทฤษฎีแรงขับ (Drive Theory) โดยปกติแล้วพฤติกรรมและการกระทำต่างๆ ของบุคคลนั้นจะมีส่วนสัมพันธ์กับแรงขับภายในของแต่ละบุคคล แรงขับภายในแต่ละบุคคลนั้นเป็นภาวะความตึงเครียด แรงขับมีลักษณะสำคัญ ๒ ลักษณะ คือ

^{๑๑}May nard Shelly, **Responding To Social Change**, (Pennsylvania : Dowden Hutchison & Press, 1975), pp. 252-254.

๔.๑ แรงขับภายในร่างกาย

๔.๒ แรงขับภายนอกในร่างกาย^{๑๒}

ทั้งสองแนวคิดได้ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจในฐานะ เป็นพฤติกรรมหรือความรู้สึก เกี่ยวข้องกับความต้องการของมนุษย์ ที่เกิดจากแรงขับภายในซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า พฤติกรรม ของมนุษย์ เกิดจากแรงขับที่เป็นผลมาจากการทำงานร่วมกันของสภาวะจิต ๓ ส่วนประกอบด้วย

๑. ID เป็นสภาวะจิตที่ติดตัวมนุษย์ตั้งแต่เกิดจึงหมายถึงสัญชาตญาณด้วย มักเกี่ยวกับการตอบสนองความปรารถนาทางกาย เป็นพลังให้ได้มาซึ่งความพอใจโดยไม่คำนึงถึงเหตุผลและความ เป็นจริงหรือถูกต้องดีงาม ID จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าพลังแสวงหาความสุข (Pressure Seeking)

๒. EGO เป็นสภาวะจิตแห่งการรู้และเข้าใจการรับรู้ข้อเท็จจริงการใช้เหตุผลการดำเนินการ เพื่อบรรลุเป้าหมายการแสวงหาวิธีการเพื่อตอบสนองพลัง ID เช่น เมื่อหิว (ID) พลัง EGO ก็จะใช้เหตุผล ตรึกตรองว่า จะบำบัดความหิวโดยวิธีใด ตามสภาพแวดล้อม เช่น ไปสำรวจตู้เย็นทำอาหารเอง ไป รับประทานอาหารนอกบ้าน จึงมีชื่อเรียก EGO จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างว่าพลัง “รู้ความจริง” (Reality Principle)

๓. SUPEREGO เป็นสภาวะจิตที่เกิดจากการเรียนรู้เช่นเดียวกับ EGO แต่แตกต่างจาก EGO คือเป็นส่วนที่เกี่ยวกับคุณค่าที่เป็นสภาพในอุดมคติต่างๆ เช่น ความถูกต้อง-ผิด มโนธรรม ความยุติธรรม เป็นต้น SUPEREGO จึงไม่ทำงานตอบสนอง ID แต่จะหักล้างความรุนแรงของพลัง ID โดยเฉพาะพลัง จากสัญชาตญาณแรงขับทางเพศและความก้าวร้าว^{๑๓}

จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า มีความแตกต่างกับแนวคิดที่ว่า ความพึงพอใจหรือ ความสามารถในการสร้างความพึงพอใจ ให้พิจารณาจากองค์ประกอบ ๕ ด้าน คือ

๑. ความสามารถในการจัดสิ่งให้ผู้อื่นต้องการ
๒. ความสามารถอย่างยุติธรรม โดยลักษณะการจัดให้นั้นจะต้องเป็นไปอย่างเสมอภาค
๓. ความสามารถต่อเนื่อง โดยไม่มีการหยุดชะงักหรือติดขัด
๔. ความสามารถในการจัดให้รวดเร็ว ทันต่อเวลา
๕. ความสามารถในการพัฒนาทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพให้มีความเจริญก้าวหน้า^{๑๔}

^{๑๒}พรชัย วิจิตรธรรมภาณี, การศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคตะวันออกต่อการ พัฒนาระบบโคนม, (กรุงเทพมหานคร : กรมปศุสัตว์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔.

^{๑๓}Christopher H. Lovelock, **Services Marketing**, (Englewood Cliffs. H.J. : Prentice- Hall International, 1984), p. 150.

^{๑๔}Victor H. Vroom, **Management and Motivation**, (New York : Mc Graw-hill, 1987), p. 99.

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นแรงจูงใจของมนุษย์ที่ตั้งอยู่บนความต้องการขั้นพื้นฐานความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบแต่ถ้าเมื่อใดที่สิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการหรือทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ ก็จะเกิดความรู้สึกทางบวกแต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าสิ่งใดสร้างความรู้สึกผิดหวังไม่บรรลุจุดมุ่งหมายก็จะทำให้เกิดความรู้สึกทางลบเป็นความรู้สึกไม่พึงพอใจ หรือความพึงพอใจเป็นแรงจูงใจของมนุษย์ที่ตั้งอยู่บนความต้องการพื้นฐาน มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผลสัมฤทธิ์กับแรงจูงใจ

จากทฤษฎีความพึงพอใจที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อประกอบการศึกษา การบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัยวัดท่าเสาตั้งอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๓ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๓ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับทฤษฎีความพึงพอใจ

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
Maynard W. Shelly, (1975, pp. 252-254)	๑. ความรู้สึกในทางบวก ๒. ความรู้สึกในทางลบ ๓. ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกทางบวก
พรชัย วิจิตรธรรมภาณี, (๒๕๔๔, หน้า ๑๔)	๑. ความต้องการความสุขส่วนตัว ๒. สันชาติญาณ ๓. การมีเหตุผล ๔. แรงขับ
Christopher H. Lovelock, (1984, p. 150)	๑. พฤติกรรมของมนุษย์ว่าเกิดจากแรงขับ ๒. การทำงานร่วมกันของสภาวะจิต ๓. ID พลังแสวงหาความสุข ๔. EGO พลังรู้ความจริง ๕. SUPEREGO ความถูก-ผิด มโนธรรม ความยุติธรรม
Victor H. Vroom, (1987, p. 99)	๑. การจัดสิ่งให้ผู้อื่นต้องการ ๒. มีความเสมอภาค ๓. ไม่หยุดชะงักหรือติดขัด ๔. รวดเร็วทันต่อเวลา ๕. พัฒนาทั้งปริมาณและคุณภาพ

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ความหมาย แนวคิด และทฤษฎี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหาร

จากการทบทวนความหมายเกี่ยวกับการบริหาร จากนักวิชาการทั้งของไทยและของต่างประเทศ พบว่านักวิชาการเหล่านั้นได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

คำว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานสิ่งหนึ่งสิ่งใดของคนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปมุ่งถึงความสำเร็จร่วมกันโดยยึดหลักประหยัดและประสิทธิภาพ โดยความสำเร็จนั้นจะต้องเป็นที่พึงพอใจของผู้รับบริการหรือผลงานนั้น^{๑๕} ซึ่งโดยความเป็นจริง การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรมาประกอบการตามกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งสองความหมายได้ให้ความสำคัญกับการบริหารในฐานะ การทำงานร่วมกันโดยใช้กระบวนการบริหาร^{๑๖} ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการ และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วย องค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๑๗}

ความหมายของการบริหารในทัศนะนักวิชาการสายพระพุทธศาสนาการบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์กร การอำนวยความสะดวกและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งหน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการ คือ

๑. การวางแผน (Planning)
๒. การจัดองค์กร (Organizing)
๓. การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing)
๔. การอำนวยความสะดวก (Directing)
๕. การควบคุม (Controlling)

^{๑๕} อรุณ รักธรรม, **หลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘.

^{๑๖} ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, **เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา**, (เพชรบูรณ์ : คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

^{๑๗} พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

แม้ว่าหน้าที่ของนักบริหารทั้ง ๕ ประการ จะถูกกำหนดโดยวิชาการสมัยใหม่ก็ตาม แต่เมื่อว่ากันทางปฏิบัติแล้ว คนไทยเราก็ก็นำมาปฏิบัติกันมานานแล้ว หน้าที่ของนักบริหารปรากฏชัดเจนในการปฏิบัติขององค์การตั้งแต่สมัยโบราณ^{๑๘} ซึ่งโดยความเป็นจริง ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้คนใจลูกน้อง ธรรมชาติสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคง และสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์การ ทั้งสองความหมายได้ให้ความสำคัญกับการบริหารในฐานะ เป็นผู้นำในการทำงานโดยอาศัยผู้อื่น^{๑๙} ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การบริหารเป็นการขับเคลื่อนงานภายในองค์กรให้เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ (Leadership) การแนะแนว (Guiding) การกระตุ้น (Motivate) ความเพียรของผู้อื่นเพื่อเข้าสู่เป้าหมายขององค์กร และยังรวมไปถึงการให้กำลังใจ (Inspiring) การติดต่อสื่อสาร (communicating) การวางแผน (Planning) และการจัดการ (Management)^{๒๐}

สรุปได้ว่า การบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพนั้น ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการจัดการบริหารทรัพยากรที่มีในองค์กรให้เต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนต้องมีการที่จะร่วมมือการทำงานกิจการขององค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยใช้กระบวนการที่มีลักษณะการดำเนินงานสืบเนื่องและใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ในการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จอย่างสูงสุดตามวัตถุประสงค์เป้าหมายที่บุคคลและองค์กรตั้งไว้ และผู้บริหารงานจะต้องมีหลักธรรมสำหรับผู้บริหาร คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคง และสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้

จากความหมายการบริหารที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อประกอบการศึกษาการบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดท่าเสาตั้งอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๔ ดังต่อไปนี้

^{๑๘} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๒-๓.

^{๑๙} พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๖.

^{๒๐} E.N. Chapman, **Supervisor Survival Kit**, (Second Edition, California : Science Research Associates Inc., 1995), p. 3.

ตารางที่ ๒.๔ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับความหมายการบริหาร

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
อรุณ รักธรรม, (๒๕๔๗, หน้า ๑๘)	๑. การทำงานของคนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ๒. มุ่งถึงความสำเร็จร่วมกัน
ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, (๒๕๔๒, หน้า ๑๑)	๑. การใช้ศาสตร์และศิลป์ ๒. บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ
พะยอม วงศ์สารศรี, (๒๕๔๒, หน้า ๓๖)	๑. การใช้ศิลปะและกลยุทธ์ ๒. ดำเนินกิจการตามขั้นตอน ๓. อาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจ
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (๒๕๔๘, หน้า ๒-๓)	๑. ศิลปะการทำงานโดยอาศัยคนอื่น ๒. การวางแผน ๓. การจัดองค์การ ๔. การแต่งตั้งบุคลากร ๕. การอำนวยความสะดวก ๖. การควบคุม
พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), (๒๕๕๐, หน้า ๒๖)	๑. มีความหนักแน่นมั่นคง ๒. เป็นเสาหลัก ๓. การแบ่งงานให้ทำตามความชำนาญ ๔. กระจายอำนาจ ๕. เป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวม
E.N. Chapman, (1995, p. 3)	๑. การขับเคลื่อนงานโดยอาศัยผู้อื่น ๒. การเป็นผู้นำ ๓. การกระตุ้น ๔. การสื่อสาร ๕. การจัดการ ๖. การแนะแนว ๗. การให้กำลังใจ ๘. การวางแผน

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร จากนักวิชาการทั้งของไทยและของต่างประเทศ พบว่า นักวิชาการเหล่านั้นได้ให้แนวคิดของคำว่าบริหารไว้หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การบริหาร (Administration) เป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์การ การบริหารเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์การ เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารนั้น นักวิชาการได้ให้ทัศนะไว้หลากหลายประเด็น ดังนี้

การบริหาร (Administration) เป็นการทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ที่ทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้โดยการใช้กระบวนการบริหารได้แก่การวางแผน การอำนวยการ การประสานงาน การติดตาม การประเมินผลการปฏิบัติงาน^{๒๑} ซึ่งโดยความเป็นจริงกระบวนการบริหารงาน ๗ ประการเรียกโดยย่อว่า “POSDCoRB” เป็นกระบวนการบริหารงานที่นำเสนอไว้ในหนังสือ Papers on the Science of Administration โดยมีกระบวนการบริหารงาน ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนทางในการปฏิบัติงาน วิธีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing) หมายถึง การจัดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการแบ่งส่วนของงานให้เหมาะสมและลงตัว

๓. การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing) หมายถึง การบริหารงานด้านบุคคลอันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การรักษาสภาพการทำงาน และการควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากร

๔. การอำนวยการ (Direction) หมายถึง การดำเนินการตัดสินใจและสั่งการในการปฏิบัติงานของส่วนต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ทั้งในลักษณะงานทั่วไป และในลักษณะงานเฉพาะ ตลอดจนการให้คำแนะนำและควบคุมการปฏิบัติงานในทุกภาคส่วน

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การร่วมมือกันของบุคลากรในการปฏิบัติงานตามส่วนต่างๆ ให้ประสานสอดคล้องกันอย่างกลมกลืน

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ฝ่ายผู้บริหารงานและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าของกิจการต่างๆ ภายในหน่วยงาน

^{๒๑}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี, ๒๕๔๓), หน้า ๓๘.

๗. งบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การควบคุมการใช้จ่ายให้รอบคอบและรัดกุมรวมถึงการจัดสรรงบประมาณและการจัดทำบัญชี^{๒๒}

ทั้งสองแนวคิดได้ให้ความสำคัญกับการบริหารในฐานะ การร่วมกันทำงานตามวัตถุประสงค์โดยอาศัยกระบวนการบริหาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า กระบวนการบริหารมี ๕ ประการได้แก่

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนหรือโครงการสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคตให้ตรงเป้าหมายที่ต้องการ โดยกำหนดงานที่จะทำวิธีการ และวัตถุประสงค์ของงานนั้นๆ ไว้ล่วงหน้า

๒. การแสวงหา การกำหนดตัวบุคคลและอุปกรณ์ (Allocation) หมายถึง การแสวงหาตัวบุคคล และวัสดุทุกชนิดที่จำเป็นในการปฏิบัติ งานตามแผน เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๓. การเสริมกำลังบำรุง (Stimulation) หมายถึง การบำรุงขวัญ กระตุ้น และการส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผลงานดีทั้งปริมาณและคุณภาพ

๔. การประสานงาน (Co-Ordination) หมายถึง การจัดให้ผู้แทนของหน่วยงานย่อยทุกหน่วยงานพบปะปรึกษาหารือกัน เพื่อให้มีโอกาสดูแลความคิดเห็นหรือทราบเรื่องการปฏิบัติงานของผู้อื่น และเพื่อให้งานสัมพันธ์ไม่ขัดแย้งกัน โดยยึดเป้าหมายขององค์การเป็นหลัก

๕. การประเมินผลงาน (Evaluation) หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกระยะให้ทราบผลการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อทราบผลการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้าย เพื่อเปรียบเทียบผลงานกับผลงานที่ควรจะได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นเพื่อวางแผนใหม่สำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต^{๒๓}

การบริหารเป็นศิลปะของการทำงานให้สำเร็จได้ โดยใช้บุคคลอื่นให้เป็นผู้กระทำ ส่วนอีกนัยหนึ่งคือ กระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการและการควบคุมกำลังความพยายามของสมาชิกในองค์กร และใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จของเป้าหมายขององค์การที่ได้กำหนดไว้^{๒๔}ซึ่งโดยความเป็นจริงการบริหารเป็นศาสตร์ เพราะมีทฤษฎีและหลักการมากมายในการบริหารที่นำมาทดลองได้พิสูจน์ได้ว่าเป็นจริง การนำไปใช้ให้ได้ผลหรือไม่นั่นเป็นศิลป์ คือผู้นำไปใช้ต้องมีศิลปะการบริหารรวมถึงการดำเนินงานตามแผนซึ่งประกอบด้วยงานแบ่งงาน การร่วมมือ การประสานงาน

^{๒๒} Luther Gulick and Lyndall Urwick, *Papers On The Science Of Administration*, (New York : Institute of Public Administration, 1937), pp. 37-38.

^{๒๓} ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, *เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา*, หน้า ๗.

^{๒๔} ปราชญา กล้าผจญ และคณะ, *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

กันและการประมวลผล^{๒๕} ทั้งสองแนวคิดได้ให้ความสำคัญกับการบริหารในฐานะการใช้ศิลปะในการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การบริหาร คือการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น เป็นการระบุว่าผู้บริหารไม่ได้ลงมือทำงานด้วยตัวเองแต่ทำงานโดยการสั่งให้คนอื่นทำ และการบริหารคือกิจกรรมในการใช้ทรัพยากรขององค์การ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งการบริหารได้แก่ กิจกรรมในการวางแผน การจัดองค์การ การจูงใจ และการควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัตถุให้บรรลุเป้าหมายขององค์การด้วยดี^{๒๖}

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร อันประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณ นอกจากนี้องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหาร จะประกอบด้วยวัตถุประสงค์ที่แน่นอน ทรัพยากรในการบริหาร มีความประสานระหว่างกัน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงาน ซึ่งแนวคิดเหล่านี้จะครอบคลุมไปถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วมและการบริหารเชิงกลยุทธ์ ผู้บริหารในแต่ละองค์การจะเผชิญกับสถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหาผู้บริหารต้องศึกษาการบริหารโดยมีประสบการณ์ และวิเคราะห์ว่าวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใด

จากแนวคิดการบริหารที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อประกอบการศึกษา การบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินาศิตยวัตต์ท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๕ ดังต่อไปนี้

^{๒๕} ประถม แสงสว่าง, “คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาที่คนไทยพึงประสงค์”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕.

^{๒๖} เสนาะ ตีเียว, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

ตารางที่ ๒.๕ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการบริหาร

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, (๒๕๕๓, หน้า ๓๙)	๑. การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ๒. บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้โดยการ ๓. ใช้กระบวนการบริหาร
Luther Gulick and Lyndall Urwick, (1937, pp. 37-38)	๑. การวางแผน ๒. การจัดหน่วยงาน ๓. การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล ๔. การอำนวยการ ๕. การประสานงาน ๖. การรายงาน ๗. งบประมาณ
ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, (๒๕๔๒, หน้า ๗)	๑. วางแผน ๒. แสวงหา ๓. เสริมกำลังบำรุง ๔. ประสานงาน
ปราชญา กล้าผจญ และคณะ, (๒๕๔๕, หน้า ๑๒)	๑. เป็นศิลปะของการทำงานให้สำเร็จได้ ๒. การวางแผน ๓. การจัดองค์การ ๔. การสั่งการ ๕. การควบคุม
ประณม แสงสว่าง, (๒๕๔๐, หน้า ๑๕)	๑. การนำไปใช้เป็นศิลป์ ๒. เป็นศาสตร์เพราะมีทฤษฎีและหลักการ
เสนาะ ดีเยาว์, (๒๕๔๔, หน้า ๑)	๑. การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ๒. การวางแผน ๓. การจัดองค์การ ๔. การจูงใจ ๕. การควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัตถุ

๒.๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

จากการทบทวนทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร จากนักวิชาการทั้งของไทยและของต่างประเทศ พบว่า นักวิชาการเหล่านั้นได้ให้ทฤษฎีไว้หลากหลาย รายละเอียดดังนี้

การบริหารเป็นศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่นภายในสภาพองค์กรนั้นๆ ทรัพยากรด้านบุคคลจะเป็นทรัพยากรหลักขององค์การที่เขามาร่วมกันทำงานในองค์การ ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านวัตถุอื่นๆ เครื่องจักร อุปกรณ์ วัตถุดิบ เงินทุน รวมทั้งข้อมูลสนเทศต่างๆ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการออกจำหน่ายและตอบสนองความพอใจให้กับสังคม^{๒๗} ซึ่งโดยความเป็นจริง การบริหารงานเป็นการบริหารให้ทุกคนได้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีงานทำตามความถนัด ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Put the right man on the right job หลักการจัดงานให้เหมาะสมกับคนเป็นเรื่องที่ยาก เพราะงานบางที่มีแผนกจำกัด แต่คนมีจำนวนมากกว่างาน จึงจำเป็นต้องบริหารจัดการให้เหมาะสมและลงตัว^{๒๘} ทั้งสองแนวคิดได้ให้ความสำคัญกับการบริหารในฐานะการจัดคนให้ทำงานตามความรู้ความสามารถซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า สารสำคัญของความสำเร็จของการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ มีดังนี้

๑. หน้าที่ทางการบริหาร (Management function) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร ๕ ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม

๒. ผู้บริหารจะต้องมีลักษณะพร้อมด้วยความสามารถทางร่างกายจิตใจ ไหวพริบการศึกษาหาความรู้ เทคนิคการทำงานและประสบการณ์ต่างๆ

๓. หลักการบริหาร ซึ่งมีหลักการทั่วไปที่ใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ๑๔ ข้อ คือ

- ๓.๑ หลักการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ (Authority and responsibility)
- ๓.๒ หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of command)
- ๓.๓ หลักการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of direction)
- ๓.๔ หลักการธารังไวซึ่งสายงาน (Scalar of chain)
- ๓.๕ หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of work, or specialization)
- ๓.๖ หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline)

^{๒๗} Ducker, Peter F., **The Practice of Management**, (New York : Harper & Row, Public hers, 1954), p. 252.

^{๒๘} อติศร เพียงเกษ, **ศิลปะการพูด : วิธีเอาชนะใจคน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

๓.๗ หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลรองจากประโยชน์ส่วนร่วม (Subordination of individual to general interest)

๓.๘ หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration)

๓.๙ หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization)

๓.๑๐ หลักของการมีระเบียบเรียบร้อย (Order)

๓.๑๑ หลักของความเสมอภาค (Equity)

๓.๑๒ หลักของการมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of tenure)

๓.๑๓ หลักของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative)

๓.๑๔ หลักของความสามัคคี (Esprit de corps)^{๒๙}

จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า มีความแตกต่างกับความหมายที่ว่า ทฤษฎีของการบริหาร คือ ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา และได้ทำการประสมประสานกัน โดยมีแนวคิดด้านการบริหาร ดังนี้

๑. การจ้างงานระยะยาว
๒. การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
๓. ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล
๔. การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
๕. การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ
๖. เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง
๗. มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว^{๓๐}

ซึ่งกลุ่มนี้มีมุมมองต่อการบริหารในฐานะที่เป็นคนในองค์กรต้องมีความใกล้ชิดเป็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและต้องซื่อสัตย์ต่อกัน เพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สรุปได้ว่า การบริหารเป็นศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน ซึ่งโดยทั่วไปการบริหารงานมักจะมีลักษณะที่เป็นขั้นเป็นตอนในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์อีกรูปแบบหนึ่งในการบริหารงานที่

^{๒๙} Henri Fayol, *Industrial and General Administration*, (New York : Mc-Graw Hill, 1930), pp. 17-18.

^{๓๐} William Ouchi, *Organization and Management*, (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971), p. 283.

มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องกำหนดลำดับขั้นตอนและกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่เอาไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิผลสูงสุด

จากทฤษฎีการบริหารที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อประกอบการศึกษา การบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัยวัดท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๖ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๖ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับทฤษฎีการบริหาร

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
Peter F. Ducker, (1954, p. 252)	ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย
อดิสร เพ็ญเกษ, (๒๕๕๑, หน้า ๑๑๑-๑๑๒)	๑. ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ๒. ทำตามความถนัด
Henri Fayol, (1930, pp. 17-18)	๑. มีหน้าที่การบริหาร ๒. มีความสามารถ ๓. มีหลักการบริหาร
William Ouchi, (1971, p. 283)	๑. การจ้างงาน ๒. การตัดสินใจ ๓. การรับผิดชอบ ๔. การประเมินผลและเลื่อนตำแหน่ง ๕. การควบคุม ๖. มีอาชีพ ๗. เกี่ยวข้องแบบครอบครัว

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับความหมาย และแนวคิด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๓.๑ ความหมายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากนักวิชาการและหน่วยงานราชการแล้วนำมาเรียบเรียง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

คำว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น^{๓๑} ซึ่งโดยความจริง การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การที่พระสงฆ์ดำเนินการกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์ เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้ จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติ และพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา

๒. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระศาสนา

๓. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติตั้งแต่วัยเด็ก

๔. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการแผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาวิชาพระปริยัติธรรมหมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติ อีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๓๗ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่างๆ จำนวนมากจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ไม่ได้จัดเป็นการศาสนศึกษา โดยรูปการนั้นน่าจะจัดเป็น

^{๓๑} กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๕.

การศึกษาสงเคราะห์มากกว่า เพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา^{๓๒}

ทั้งสองความหมายให้ความสำคัญกับการศึกษาสงเคราะห์ในฐานะ เป็นการจัดการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนของชาติ ทั้งด้านการศึกษา การอบรมสั่งสอน การให้ที่อยู่ อาศัย อาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และสิ่งสำคัญที่สุดคือ การให้ความรักและความอบอุ่น เพื่อให้เยาวชนเหล่านี้ได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่ว่า หมายถึง การสงเคราะห์ประชาชนด้านการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดให้มีการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาหรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาโดยแบ่งออกเป็น ๕ ประเภทคือ

๑. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
๒. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา
๓. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์
๔. โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
๕. โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด^{๓๓}

สรุปได้ว่า การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปเพื่อช่วยเหลือแก่เด็กผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาให้มีโอกาสรับการศึกษาตามกำลังสติปัญญา ทั้งก่อนวัยเรียน และในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่างๆ ตามสมควรพร้อมทั้งให้การอบรมสั่งสอนด้วยความรักเมตตาขัดเกลาทั้งทางกาย วาจาและใจ เพื่อสร้างให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพสามารถที่จะดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

จากความหมายการศึกษาสงเคราะห์ที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อประกอบการศึกษา การบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๗ ดังต่อไปนี้

^{๓๒} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโณ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๘-๔๙.

^{๓๓} บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจของวัด, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐.

ตารางที่ ๒.๗ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับความหมายการศึกษาสงเคราะห์

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
กรมการศาสนา, (๒๕๓๙, หน้า ๕)	๑. จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรม ๒. ให้ความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ๓. ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๔. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ๕. โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด ๖. การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา
พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), (๒๕๔๐, หน้า ๔๘-๔๙)	๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ๒. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๓. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ๔. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
บุญศรี พานะจิตต์, (๒๕๔๕, หน้า ๒๐)	๑. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ๒. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ๓. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ๔. โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๕. โรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

๒.๓.๑ แนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์จากนักวิชาการและหน่วยงานราชการแล้วนำมาเรียบเรียง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตน คือ บริหารการคณะสงฆ์และการพระศาสนาตามที่กำหนดไว้กฎหมายตราสามฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ซึ่งได้กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ (ภารกิจ) ของคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ไว้ในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ได้กล่าวถึงแนวทางการบริหารงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนของชาติ ทั้งด้านการศึกษา การให้ที่อยู่อาศัย และอาหารทำให้เด็กๆ มีความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ

การศึกษาสงเคราะห์นั้นเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันดำเนินการ ดังนี้

๑. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในโรงเรียนสามัญ แบ่งเป็นระดับชั้น คือ
 - ชั้นเตรียม รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๑-๓
 - ชั้นต้น รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๔-๖
 - ชั้นกลาง รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓
 - ชั้นสูง รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

หลักสูตรการสอน จะมี ๒ ประเภท คือ วิชาบังคับ ได้แก่ ประวัติพระพุทธศาสนา วิชาธรรมและศาสนพิธี ประเภทที่ ๒ คือ วิชาเลือกแต่ละโรงเรียนจะเลือกวิชาตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นความพร้อมของโรงเรียนความต้องการของท้องถิ่นและความเหมาะสมของเวลางบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนาและเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์

๒. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามให้แก่เด็กตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์และสติปัญญา ส่งเสริมให้พระภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้น และยังเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน โดยรับเด็กวัย ๓-๔ ขวบ งบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนาและเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์

๓. โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสนุน เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยวัดจัดตั้งขึ้นและให้การสนับสนุน^{๓๔}

นอกจากการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้วพระภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ผู้กำลังศึกษาในสถานศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษา ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา และช่วยเหลือเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

ซึ่งโดยความจริง คณะสงฆ์กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจของคณะสงฆ์ แบ่งเป็น ๒ ประการ คือ

๑. การศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ประชาชนหรือพระภิกษุสามเณร และในปัจจุบันนี้การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จัดได้ถึง ๔ ประเภท คือ

- ๑.๑ โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้น เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนร่วมกันกับภิกษุสามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

^{๓๔}ไพฑูริย์ เสียงก้อง, **หลักการบริหารงานในวัด**, (ปทุมธานี : บริษัทสื่อตะวันจำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๓.

๑.๒ โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์และอยู่ในสังกัดของคณะกรรมการศึกษาเอกชน ปัจจุบันมีจำนวน ๓ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนมและโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

๑.๓ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะวันอาทิตย์ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งเพื่อให้นักเรียนนักศึกษา ได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่สถานศึกษาของฝ่ายราชอาณาจักร หยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะกับเด็กศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวนวิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษา อังกฤษ อันเป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

๑.๔ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดเป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญาส่งเสริมให้ภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและ เป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้านศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการ เพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมายมาช่วยเหลือฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็กสอนหนังสือง่ายๆ เบื้องต้นที่ไม่เกินกำลังของสมองที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น

๒. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษา ส่วนการจัดการศึกษาสงเคราะห์โดยวิธีอื่นจากการศาสนศึกษาหรือการสงเคราะห์ สถาบันการศึกษาหรือการสงเคราะห์บุคคลผู้กำลังศึกษา พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะดำเนินการทั้งเป็นการส่วนตัว หรือเป็นการคณะสงฆ์ได้ ซึ่งถือว่าการศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ และผลสะท้อนถึงพระภิกษุสงฆ์โดยตรง การสงเคราะห์การศึกษาสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

๒.๑ ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

๒.๒ ช่วยพัฒนาสถานการศึกษา

๒.๓ ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา

๒.๔ ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา^{๓๕}

^{๓๕} กองการศึกษาสงเคราะห์, ระเบียบการรับเด็กเข้าเรียน ณ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร : กรมสามัญศึกษา, ๒๕๔๑), หน้า ๕-๖.

สรุปได้ว่า การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการศึกษที่จัดขึ้นเพื่อเติมเต็มให้กับการศึกษาอีก ลักษณะของกระทรวงศึกษาธิการ มีความครอบคลุม และสามารถสนองความต้องการของประชาชน ทุกกลุ่มได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยมุ่งพัฒนาเด็กขาดโอกาสทางการศึกษาให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการดำรงชีพ มีความคิดสร้างสรรค์ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม มีเจตนาที่ดีต่อครอบครัวสังคมและประเทศชาติ

จากแนวคิดการศึกษาสงเคราะห์ที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อประกอบการศึกษา การบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดท่าเสาตั้ง อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๘ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๘ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
ไพบูลย์ เสี่ยงก้อง, (๒๕๔๗, หน้า ๑๙๓)	๑. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๒. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด ๓. โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสนุน
กองการศึกษาสงเคราะห์, (๒๕๔๑, หน้า ๕-๖)	๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ๒. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ๓. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๔. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ๕. ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษา ๖. ช่วยพัฒนาสถานการศึกษา ๗. ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา ๘. ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับ ความเป็นมา การจัดตั้งและการบริหาร ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

๒.๔.๑ ความเป็นมาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับความเป็นมาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จากนักวิชาการและหน่วยงานราชการแล้วนำมาเรียบเรียงดังรายละเอียดต่อไปนี้

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เริ่มกำเนิดขึ้นเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. ๒๔๙๖-๒๕๐๐ โดยพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ องค์กรุติยานายกมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งมีสมณศักดิ์สุดท้ายเป็นที่สมเด็จพระพุฒาจารย์ ได้เดินทางไปดูกิจการพระพุทธศาสนาที่ประเทศพม่าและศรีลังกา เห็นพระสงฆ์ในประเทศพม่าและศรีลังกาจัดระเบียบการสอนศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนได้ผลดีมากและจัดการสอนเฉพาะวันอาทิตย์ เมื่อท่านเดินทางกลับมาจึงได้ปรารภถึงการสอนศีลธรรมของพระสงฆ์ในประเทศพม่าและศรีลังกาแก่พระเจ้าหน้าที่บริหารและพระนิสิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมีดำริว่าโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สมควรจะได้จัดให้มีขึ้นในประเทศไทย เพราะว่าเด็กและเยาวชนมีความสนใจในพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว ซึ่งจะทำให้เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อไป ดังนั้นพระเจ้าหน้าที่และพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงดำเนินการขอเสนออนุมัติต่อทางสภามหาวิทยาลัย เพื่อเปิดสอนโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น ได้รับอนุมัติให้เปิดทำการสอน เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ มีนักเรียนครั้งแรก ๗๒ คน โดยจัดสอนรวมกันไม่แยกเด็กเล็กและเด็กโต โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ๕ ประการคือ

- ๑) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่วัยของตน
- ๒) เพื่อปลูกฝังศีลธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน
- ๓) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา
- ๔) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักบำเพ็ญกุศลสาธารณประโยชน์
- ๕) เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๓๖}

ต่อมาทางราชการจึงได้พิจารณาเห็นว่า สภาพสังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงไปจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมประชาชน ส่วนใหญ่ต่างก็มุ่งแต่จะประกอบภารกิจเกี่ยวกับอาชีพการงานที่รัดตัว โดยไม่มีเวลาสนใจเข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือประพฤติตนในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี

^{๓๖} กรมการศาสนา, แนวทางการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๕), (ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐).

เด็กและเยาวชนที่เกิดมาในครอบครัวชาวพุทธจึงขาดแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักของพระพุทธศาสนา ดังนั้นหากทางราชการสนับสนุนให้วัดในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน ได้จัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น โดยเน้นให้พระสงฆ์เป็นผู้อบรมสั่งสอน ก็จะเป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้รับการอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่วัยการศึกษา และได้ใช้เวลาว่างจากวันหยุดการศึกษาได้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ถูกต้องตามสมควรแก่วัย ทั้งยังเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้วัดมีบทบาทในการปฏิบัติภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ให้เป็นเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตในสังคมไทยตลอดไป

ด้วยเหตุนี้ กรมการศาสนาในฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ด้านการรับสนองงานการพระศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาที่ต้องทำนุบำรุงส่งเสริมเป็นพิเศษในฐานะที่เป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตั้งแต่บรรพกาล จึงได้จัดตั้งโครงการส่งเสริมการศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๐๒ เป็นต้นมา โดยในระยะแรกได้จัดสรรงบประมาณอุดหนุนวัดต่างๆ ที่ดำเนินการเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพราะได้เห็นความสำคัญของการเผยแผ่ ปลูกฝังศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน โดยการจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อสอนวิชาพระพุทธศาสนาขึ้นในวัดที่ดำเนินการโดยพระสงฆ์ จึงได้เสนอโครงการส่งเสริมต่อรัฐบาลเพื่อให้ได้รับงบประมาณสนับสนุนมากยิ่งขึ้น ซึ่งรัฐบาลทุกสมัยก็ได้เห็นความสำคัญของงานด้านนี้ว่า เป็นการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสู่ประชาชนที่มีเด็กและเยาวชนเป็นเป้าหมายที่สำคัญยิ่ง จึงได้มีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณอย่างต่อเนื่องทุกปีในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางและสอดคล้องกับระเบียบทางราชการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทั่วประเทศได้เปลี่ยนชื่อจากคำว่า "โรงเรียน" เป็น "ศูนย์ศึกษา" จึงมีชื่อเป็นทางการมาจนปัจจุบันนี้ว่า "ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์" และกำหนดให้ใช้อักษรย่อว่า "ศพอ."

นับตั้งแต่นั้นมา ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ก็ได้เจริญแพร่หลาย เพิ่มจำนวนขึ้นตามลำดับ อีกทั้งในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ อันเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบนักษัตร ๖๐ พรรษา คณะสงฆ์และกรมการศาสนาได้สนับสนุนให้วัดทั่วประเทศเปิดศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยกำหนดเป้าหมายให้ได้จำนวน ๖๑ ศูนย์ เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระราชกุศลและเฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปี พ.ศ. ๒๕๓๔ เพื่อการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในความอุปถัมภ์ของกรมการศาสนาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็วมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพ กรมการศาสนาจึงได้ออกระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๓๔ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๓๔ (ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นระเบียบกรมการ

ศาสนาว่าด้วยศุภยศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยประกาศใช้เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๗) ซึ่งในระเบียบนี้กำหนดให้มี

๑. แนวทางการจัดตั้งและดำเนินงาน
๒. การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการสอน
๓. การประเมินผลการศึกษา
๔. การส่งเสริมอุดหนุน

โดยกรมการศาสนาได้นำเสนอระเบียบการนี้ให้มหาเถรสมาคมรับทราบ ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๔ เพื่อให้เป็นไปตามความในข้อ ๑๗ แห่งระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศุภยศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๓๔ เพื่อให้การดำเนินงานของศุภยศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทั่วประเทศเป็นไปอย่างมีเอกภาพ โดยมีสำนักงานกลางเป็นศุภยประสาน ควบคุม ดูแลและส่งเสริมการจัดการศึกษา การพัฒนาบุคลากร การกำหนดและพัฒนาปรับปรุง

หลักสูตรการจัดทำคู่มือครู และการผลิตสื่อการเรียนการสอนสำหรับใช้ในศุภยศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กรมการศาสนาได้ประกาศตั้งสำนักงานบริหารการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทย พร้อมทั้งประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร ซึ่งมีสมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถร) เจ้าอาวาสวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรรมการมหาเถรสมาคม เป็นประธานกรรมการในคราวเดียวกันด้วย โดยมีหน้าที่ในการพิจารณากำหนดนโยบายแผนงานและโครงการเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นต่อมหาเถรสมาคม และให้มีสำนักงานตั้งอยู่ที่อาคารเฉลิมพระเกียรติของโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร พร้อมทั้งประกาศแต่งตั้งพระปริยัติกิจโกศล (จิม อิสสรธมโม) ปัจจุบันเป็นพระเทพรัตนโมลี เป็นเลขาธิการ พระครูอุดมธรรมวาทิ (สำราญ อคฺควโร) เป็นรองเลขาธิการ และพระมหาบัว ปิยวงฺโณ เป็นเลขานุการสำนักงาน โดยนอกจากจะแบ่งส่วนงานเป็นสำนักงานเลขานุการฝ่ายวิชาการ ฝ่ายพัสดุและฝ่ายประชาสัมพันธ์ ยังได้กำหนดให้มีสำนักงานศุภยระดับหัวหน้า ทำหน้าที่คอยประสานงานการดำเนินงานของศุภยศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคตามเขตการปกครองคณะสงฆ์ จำนวน ๔ แห่ง คือ

๑. ศุภยหนกลาง ตั้งอยู่ที่วัดประยุรวงศาวาส กรุงเทพมหานคร
๒. ศุภยหนเหนือ ตั้งอยู่ที่วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่
๓. ศุภยหนตะวันออก ตั้งอยู่ที่วัดมหาวนาราม จังหวัดอุบลราชธานี
๔. ศุภยหนใต้ ตั้งอยู่ที่วัดแจ้ง จังหวัดนครศรีธรรมราช

โดยให้ฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา มีหน้าที่ดูแลและรับผิดชอบงานสำนักงานบริหารการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทย ตามสมควร

สรุปได้ว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เริ่มดำเนินการครั้งแรกในประเทศไทย โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้นำแบบอย่างมาจากประเทศศรีลังกา และต่อมาได้ขยายไปยังวัดต่างๆ ทั่วประเทศมากขึ้นตามลำดับ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นสถานที่เปิดสอนศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนเฉพาะวันอาทิตย์ เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักใช้เวลาว่างเข้ามาศึกษาหาความรู้ ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยความสงบสุข

๒.๔.๒ การจัดตั้งและหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งและดำเนินการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จากนักวิชาการและหน่วยงานราชการแล้วนำมาเรียบเรียงมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ระเบียบว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หมวด ๑ ให้สำนักงานบริหารการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทย ทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานนโยบายแผนงาน และสร้างสรรค์ความร่วมมือด้านวิชาการ การเรียนรู้ การเผยแผ่ การอบรมปลูกฝังศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา สนับสนุนการดำเนินงานกิจกรรมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในการกิจของกรมการศาสนา การตั้งสำนักงานบริหารการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทย การตั้งสำนักงานศูนย์กลางระดับหนและคณะกรรมการบริหารการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งประเทศไทยให้เป็นไปตามประกาศ

กรมการศาสนาได้ออกกฎเกณฑ์ในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ไว้ในระเบียบกรมการศาสนา ว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๕๐ หมวด ๑ ข้อ ๗ มีหลักเกณฑ์ดังนี้ โดยการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ดำเนินการจัดตั้งที่วัด มูลนิธิ สมาคม สถานศึกษาหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีสถานที่ตั้งอยู่ ใกล้บริเวณบ้านหรือบริเวณชุมชน โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

๑. เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การเผยแผ่ การอบรม ปลูกฝังศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมอันดีงามแก่ เด็กและเยาวชน

๒. มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๓. มีครูผู้สอนเพียงพอกับจำนวนนักเรียนในอัตราครูผู้สอน ๑ รูป / คน ต่อนักเรียนไม่เกิน

๓๕ คน

๔. มีสถานที่เรียนเหมาะสม และเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

ระเบียบกรรมการศาสนา ว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๕๐ หมวด ๑ ข้อ ๘ กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” ประกอบด้วย

๑. ผู้อำนวยการศูนย์ เป็นประธาน
๒. รองผู้อำนวยการศูนย์ จำนวน ๒ รูป / คน เป็นรองประธาน
๓. กรรมการ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนไม่ น้อยกว่า ๕ รูป / คน
๔. เลขานุการ (การแต่งตั้งของผู้อำนวยการศูนย์)

ระเบียบกรรมการศาสนา ว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๕๐ หมวด ๑ ข้อ ๙ กำหนดให้คณะกรรมการบริหาร มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำ และควบคุมดูแลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในด้านต่างๆ ดังนี้

๑. นโยบายและแผนงานการบริหารจัดการ
๒. วิชาการ
๓. บุคลากร
๔. การเงิน

ระเบียบกรรมการศาสนา ว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๕๐ หมวด ๑ ข้อ ๑๐ กำหนดว่าการประชุมของคณะกรรมการบริหารศูนย์ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่า กึ่งหนึ่ง ของกรรมการทั้งหมดจึงเป็นองค์ประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานปฏิบัติหน้าที่แทน ถ้าประธานและรองประธานไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุม ให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเสียงเป็นเสียงชี้ขาด และต้องมีการประชุมอย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง ทุกระยะ ๖ เดือน

ระเบียบกรรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๕๐ หมวด ๑ ข้อ ๑๓ กำหนดให้คณะกรรมการบริหารศูนย์อยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี และจะพ้นจากตำแหน่งในกรณี ดังนี้

๑. มรณภาพ หรือถึงแก่กรรม
๒. พ้นจากความเป็นภิกษุ
๓. ลาออก
๔. เป็นบุคคลล้มละลาย
๕. เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
๖. คณะกรรมการบริหารศูนย์มีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

ระเบียบกรรมการศาสนา ว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๕๐ หมวด ๑ ข้อ ๑๖ กำหนดให้ผู้อำนวยการศูนย์ มีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

๑. การบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้เป็นไปตามนโยบายวัตถุประสงค์ และระเบียบของกรรมการศาสนา

๒. การบรรจุ แต่งตั้ง ถอดถอน ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่รวมทั้งดำเนินการบริหารงานบุคคล ตามข้อบังคับของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ระเบียบกรรมการศาสนา ว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๕๐ หมวด ๑ ข้อ ๑๗ กำหนดให้วัด มูลนิธิ สมาคม สถานศึกษา และหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานเอกชน ที่มีความประสงค์จะขอจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ยื่นคำขอจดทะเบียนตามแบบคำขอจดทะเบียน ในกรุงเทพมหานครให้ยื่นคำขอจดทะเบียนต่อกรรมการศาสนา โดยได้รับความเห็นชอบจากเจ้าคณะแขวง เจ้าคณะเขต และเจ้าคณะจังหวัด ในส่วนภูมิภาคให้ยื่นคำขอจดทะเบียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด โดยได้รับความเห็นชอบของเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ นายอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด โดยให้วัฒนธรรมจังหวัดเป็นนายทะเบียน และเมื่อจดทะเบียนแล้วให้รายงานไปยังกรรมการศาสนา^{๓๗}

๒. หลักสูตรการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

กรรมการศาสนา ได้ตราประกาศกรรมการศาสนา ว่าด้วยเรื่อง การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๕๐ ประกอบด้วย

๑. วิชาบังคับ ๓ วิชา คือ วิชาธรรม วิชาประวัติพระพุทธศาสนา และวิชาศาสนปฏิบัติ

๒. วิชาเลือก ๑ วิชา ตามความเหมาะสม

โดยในส่วน of วิชาบังคับทั้ง ๓ วิชา มีสาระการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาขั้นพื้นฐาน อันเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อความเป็นพุทธมามกะ ชนชาวไทยเกิดความศรัทธาและความเลื่อมใสในพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า

เพื่อให้หลักสูตรการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นไปตามแนวคิด หลักการ จุดมุ่งหมาย จึงมีแนวดำเนินการจัดหลักสูตร ดังนี้

จัดแบ่งชั้นเรียนเป็น ๔ ชั้น คือ

ชั้นต้น ๑-๒-๓ (ป. ๑ - ๓)

ชั้นกลาง ๑-๒-๓ (ป. ๔ - ๖)

ชั้นปลาย ๑-๒-๓ (ม. ๑ - ๓)

ชั้นสูง ๑-๒-๓ (ม. ๔ - ๖)

^{๓๗} กรรมการศาสนา, แนวทางการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๕), (ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐).

แต่ละช่วงชั้นกำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเนื้อหาวิชา (สาระการเรียนรู้) ได้แก่ เนื้อหาและกระบวนการที่ใช้เป็นสื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบ่งเป็น

สาระการเรียนรู้

๑. วิชาบังคับหรือสาระการเรียนรู้แกนร่วม เป็นสาระการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานสำหรับผู้ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทุกคน เพื่อความเป็นพุทธมามกะที่ดี การดำรงชีวิตตามวิถีชาวพุทธที่มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยเน้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของหลักธรรมและเข้าใจสภาพชีวิต มีความเชื่อมั่นในหลักพระพุทธศาสนา และซาบซึ้งในพระจริยาของพระพุทธเจ้า สามารถนำหลักธรรมไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติและกล้าแสดงออกในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในเทศกาลต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและองอาจ วิชาบังคับทั้ง ๓ ช่วงชั้นประกอบด้วยกลุ่มวิชาหลัก ๓ กลุ่ม คือ

๑.๑ กลุ่มวิชาธรรม

๑.๒ กลุ่มวิชาประวัติพระพุทธศาสนา

๑.๓ กลุ่มวิชาศาสนปฏิบัติ

๒. วิชาเลือกหรือสาระการเรียนรู้แกนเลือก เป็นสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนด้านต่างๆ ตามความสามารถความถนัดและความสนใจ เพื่อเสริมสร้างทักษะวิชาการตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดสอนในการศึกษาระบบโรงเรียน คือ

๒.๑ สุขศึกษาและพลศึกษา

๒.๒ ทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์

๒.๓ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

๒.๔ ภาษาไทย

๒.๕ คณิตศาสตร์

๒.๖ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

๒.๗ การงานและอาชีพ

๒.๘ ภาษาต่างประเทศ

๒.๙ คอมพิวเตอร์

โดยให้เลือก ๑ วิชา ทั้งนี้ กำหนดให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือสถานศึกษาแต่ละแห่งคำนึงถึงความพร้อมที่จะจัดสอน และความต้องการของผู้เรียนเพื่อเสริมเพิ่มเติมความรู้ความสามารถเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะเป็นสำคัญ^{๓๘}

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, (ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐).

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกระบวนการให้การศึกษาอบรม และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมตลอดจนลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ในการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย ที่มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางให้เกิดแก่ผู้เรียนทั้งในและนอกสถานศึกษา โดยจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางศูนย์จัดขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา หรือวันสำคัญอื่นๆ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะและกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วม และปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมตามระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดสอนในวันอาทิตย์ โดยมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า ๓ ชั่วโมง และวันอื่นตามที่คณะกรรมการบริหารศูนย์เห็นสมควร โดยให้เป็นไปตามความเหมาะสมของท้องถิ่น

สรุปได้ว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาองค์กรหนึ่งที่พระสงฆ์ได้จัดตั้งขึ้นมา เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์นอกระบบโรงเรียน ให้การศึกษาอบรมแก่ประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยเรียน เพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างจากวันหยุดเรียนเข้ามาศึกษาหาความรู้ ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา นำเอาไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยความสงบสุข เด็กดีในวันนี้ จักเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในวันข้างหน้า โดยการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จะต้องดำเนินไปตามระเบียบของกรมการศาสนา เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปด้วยคุณภาพ และสามารถประเมินผลได้

๒.๔.๓ ขอบข่ายการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จากนักวิชาการและหน่วยงานราชการ มีรายละเอียดต่อไปนี้

การดำเนินการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชน ให้เยาวชนเห็นคุณค่าของศีลธรรมผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ ก็คือเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เด็กที่เข้าเรียนในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่วนใหญ่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามลำดับ มีร่างกายและจิตใจที่ประกอบด้วยศีลธรรมเพราะบรรยากาศในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีศีลธรรมสูง โดยมุ่งความเป็นเลิศทางศีลธรรมมากกว่าความเป็นเลิศทางวิชาการ ฝึกให้มองตนเองพร้อมกับให้มองคนอื่นไปด้วย จึงทำให้เด็กเกิดความรักความเอื้อเฟื้อและความจริงใจ

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดท่าเสา จังหวัดกาฬสินธุ์ การบริหารจัดการส่วนมากขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาส พระภิกษุและฆราวาสที่ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งทุกฝ่ายต่างเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีความเสียสละในการ

ร่วมแรงร่วมใจกันในการจูงใจเด็กและเยาวชนเข้ามารับการอบรมสั่งสอน นอกจากนั้นยังมีความพร้อมในด้านงบประมาณและอาคารสถานที่ จึงดำเนินการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ภายใต้ขอบเขตการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน ๔ ด้าน^{๓๙} ได้แก่ ๑) ด้านวิชาการ ๒) ด้านบุคลากร ๓) ด้านทั่วไป ๔) ด้านการอำนวยความสะดวก มีรายละเอียดดังนี้

๑. การบริหารด้านวิชาการ

ความหมายเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความหมายเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

จากการทบทวนความหมายเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ จากนักวิชาการทั้งของไทยและต่างประเทศ พบว่าความหมายแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การจัดการศึกษาทุกระดับ งานด้านวิชาการนับเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจุดมุ่งหมายของการบริหารวิชาการอยู่ที่การสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรม งานด้านวิชาการเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพและความสำเร็จของสถานศึกษา ความสำเร็จของสถานศึกษามักจะพิจารณาจากคุณภาพของผลผลิตคือตัวนักเรียน ดังนั้นคุณภาพของผลผลิตจึงขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ด้วยเหตุนี้การบริหารงานด้านวิชาการ จึงเป็นงานที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องรับผิดชอบ ในการใช้หลักการในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งงานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายของการศึกษา

การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน^{๔๐} ซึ่งโดยความเป็นจริงหมายถึง การบริหารงานหรือการดำเนินงานทุกชนิดในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด โรงเรียนในฐานะเป็นหน่วยปฏิบัติการที่มีหน้าที่และภารกิจโดยตรงในการจัดการศึกษา มีหน้าที่พัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี^{๔๑} ทั้งสองความหมายได้ให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการในฐานะการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอน

^{๓๙} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๓-๑๐.

^{๔๐} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒.

^{๔๑} กาวิตา ธาราศรีสุทธิ, การจัดและการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

สอน ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่ว่าการบริหารงานวิชาการหมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๒} และการจัดการเรียนการสอนรวมทั้งการจัดกิจกรรมทางการเรียนการสอนทั้งหมดของโรงเรียน^{๔๓}

การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อให้การเรียนการสอนเกิดผลดีมีประสิทธิภาพ^{๔๔}ซึ่งโดยความเป็นจริงงานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๕๕ มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระคล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผลรวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพ^{๔๕} ทั้งสองความหมายได้ให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการในฐานะการบริหารจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่ว่าการบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับการกำหนดปรัชญาการศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์การจัดหาหลักสูตรการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตรการจัดทำโครงการต่างๆ และการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา ดังนั้นการบริหารงานวิชาการจึงหมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน^{๔๖}

^{๔๒} รุจิร ภูสารและคณะ, **การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา**, (กรุงเทพ : บริษัทบุ๊คพอยท์จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๕๖.

^{๔๓} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, **การจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษา**, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘๒.

^{๔๔} วริจ เกตุขำ, **การบริหารงานวิชาการ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑. (อรรถาธิบาย)

^{๔๕} รุ่งรัชดาพร เวชชาติ, **การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สงขลา : นำศิลป์ โฆษณา จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๘.

^{๔๖} Thomas J. Sergiovanni, **Educational Governance and Administration**, Englewood Cliff, (New Jersey : Prentice-Hall, 1980), p. 267.

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการในการจัดกิจกรรมทุกประเภทโดยมีการดำเนินงาน และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การปรับปรุง กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน หลักสูตรและรวมทั้งการพัฒนาครูผู้สอน เพื่อนำผลแห่งการพัฒนาทั้งหลายทั้งปวงนั้นมาเอื้ออำนวย และปรับปรุงการเรียนการสอนในสถานศึกษาให้ไดผลดี และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีและมีคุณภาพรวมไปถึงสภาวะจริงของการดำเนินงานด้านต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือและประสานงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาโดยหน้าที่ในการบริหารได้สนับสนุนส่งเสริมให้โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรทุกฉบับที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ

จากความหมายการบริหารงานวิชาการ ที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อประกอบการศึกษา การบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของวัดท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๙ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๙ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับความหมายการบริหารงานวิชาการ

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, (๒๕๕๓, หน้า ๒)	๑. การบริหารสถานศึกษา ๒. การจัดกิจกรรม ๓. การปรับปรุงพัฒนา
ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, (๒๕๕๐, หน้า ๓)	๑. การบริหารงานในสถานศึกษา ๒. พัฒนาการเรียนการสอน ๓. หน้าที่และภารกิจในการจัดการศึกษา ๔. พัฒนานักเรียน
รุจิรี ภู่อาระ และคณะ, (๒๕๕๕, หน้า ๕๖),	๑. การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ๒. การปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอน
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (๒๕๕๐, หน้า ๘๒)	๑. การจัดการเรียนการสอน ๒. การจัดกิจกรรมทางการเรียนการสอนทั้งหมด
วินิจ เกตุขำ, (๒๕๕๔, หน้า ๑)	การบริหารกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

ตารางที่ ๒.๙ (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
รุ่งรัชดาพร เวหชาติ, (๒๕๕๑, หน้า ๒๘)	๑. เป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ๒. สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ๓. การมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ๔. การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
Thomas J. Sergiovanni, (1980, p. 267),	๑. การกำหนดปรัชญาการศึกษา ๒. การจัดหาหลักสูตรการเรียนการสอน ๓. การประเมินผล ๔. การจัดทำโครงการ ๕. การสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา ๖. การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน

๒. การบริหารด้านบุคลากร

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารบุคลากร ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารบุคลากร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารบุคลากร

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารบุคลากร จากนักวิชาการทั้งของไทยและต่างประเทศ พบว่าแนวคิดแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การบริหารงานบุคลากรหรือบุคคลมีนักวิชาการหลายท่านได้ใช้คำว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วยการบริหารกับงานบุคคลหรือทรัพยากรมนุษย์หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในขณะที่มนุษย์หรือบุคคลเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในบรรดาทรัพยากรทางการบริหาร (๔M's) อันประกอบด้วยคน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และวิธีการ (Method)^{๔๗} ซึ่งโดยความเป็นจริงการบริหารงานบุคคลคือการวางแผน การจัดหน่วยงาน การอำนวยการและการควบคุมการปฏิบัติงานเกี่ยวกับบุคลากรในการทำงาน ซึ่งได้แก่การสรรหาบุคคล การพัฒนาบุคคล การให้ค่าตอบแทน การ

^{๔๗} สมยศ นาวิการ, การบริหารและพฤติกรรมองค์การ, (กรุงเทพมหานคร : ผู้จัดการ, ๒๕๔๐), หน้า ๒๙.

ประสานประโยชน์ และการธำรงรักษาไว้^{๔๘} ทั้งสองความหมายได้ให้ความสำคัญกับการบริหารงานบุคลากรในฐานะการจัดองค์กรหรือการจัดบุคคลเพื่อบริหารจัดการองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การบริหารงานบุคคลเป็นศิลปะในการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานโดยให้ได้บุคคลที่เหมาะสม พัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพและใช้บุคคลนั้นๆ ปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพ และรักษาทรัพยากรนี้ไว้อย่างผู้มีคุณค่า เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตหรือบริการทั้งปริมาณและคุณภาพของงานอย่างสูงสุด^{๔๙} และการจัดและดำเนินการเกี่ยวกับการวางแผนนโยบายด้านบุคลากร การสรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถให้เพียงพอในการดำเนินงานขององค์กร การบำรุงรักษาส่งเสริม และการพัฒนาบุคลากรเหล่านั้นให้สามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายขององค์กร^{๕๐} การ^{๕๐}

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงาน เพื่อตอบสนองภารกิจสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยที่เป้าหมายสูงสุดของการมีความรับผิดชอบในการบริหารงานบุคคลนี้ก็เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนเป็นสำคัญ^{๕๑} ซึ่งโดยความเป็นจริง เป็นภารกิจของผู้บริหารในการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ ดำเนินกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวกับบุคลากร ตั้งแต่การสรรหา บรรจุ คัดเลือกและบำรุงรักษา เพื่อให้ปัจจัยด้านบุคลากรขององค์กรเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด^{๕๒} ทั้งสองแนวคิดได้ให้ความสำคัญกับการบริหารงานบุคคลในฐานะเป็นภารกิจของผู้บริหารที่จะต้องดำเนินการเกี่ยวกับงานบุคลากรภายในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าจัดการบุคคลในองค์กรโดยให้ความสำคัญในศักดิ์แห่งความเป็นคน และต้องทำให้บุคลากรเหล่านั้นได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสม นอกจากนั้นจะต้องเอาใจใส่ดูแลในเรื่องความต้องการทั้งหลายของบุคคล เพื่อให้บุคคลมีขวัญและกำลังใจในการทำงานจะก่อให้เกิดผลสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าในการดำเนินการขององค์กร^{๕๓}

^{๔๘} Flippo Edwin B., *Principles of Personnel Management*, (New York : Mc Graw Hill Book Co., 1976), p. 78.

^{๔๙} ศิริพร พงศ์ศรีโรจน, *องค์การและการจัดการ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เทคนิค ๑๙, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๐.

^{๕๐} สมาน อัครภูมิ, *การบริหารการศึกษาสมัยใหม่*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (อุบลราชธานี : อุบลกิจออฟเซต การพิมพ์), หน้า ๕๒.

^{๕๑} กระทรวงศึกษาธิการ, *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๕๖.

^{๕๒} ธงชัย สันติวงษ์, *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ประชุมช่าง, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔๗.

^{๕๓} อำนวย แสงสว่าง, *การจัดการทรัพยากรมนุษย์*, (กรุงเทพมหานคร : อักษราพิพัฒน์, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคลเป็นภารกิจที่สำคัญที่ผู้บริหารต้องใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารให้ทุกคนร่วมมือกันปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่เป้าหมายสูงสุดของการมีความรับผิดชอบในการบริหารงานบุคคลนี้ก็เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับงานและความต้องการของสถานศึกษา โดยอาจเลื่อนตำแหน่ง โยกย้าย ขณะเดียวกันก็ต้องฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเพื่อให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

จากแนวคิดการบริหารงานบุคลากร ที่นักวิชาการได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อประกอบการศึกษา การบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัยของวัดท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑๐ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑๐ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการบริหารงานบุคลากร

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
สมยศ นาวิการ, (๒๕๔๐, หน้า ๒๙)	๑. การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ๒. เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ๓. บุคคลเป็นทรัพยากรที่สำคัญ
Flippo Edwin B., (1076, p. 78)	๑. การวางแผน ๒. การจัดหน่วยงาน ๓. การอำนวยการ ๔. การควบคุมการปฏิบัติงาน
ศิริพร พงศ์ศรีโรจน, (๒๕๔๐, หน้า ๑๔๐)	๑. ศิลปะการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน ๒. การพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ ๓. การใช้บุคคลปฏิบัติงาน
สมาน อัครภูมิ, (๒๕๔๙, หน้า ๕๒)	๑. การวางนโยบายด้านบุคลากร ๒. การสรรหาบุคคล ๓. การบำรุงรักษาส่งเสริม ๔. พัฒนาบุคลากร
กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๔๐, หน้า ๕๖)	๑. เป็นภารกิจสำคัญ ๒. สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน

ตารางที่ ๒.๑๐ (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
ธงชัย สันติวงศ์, (๒๕๕๖, หน้า ๒๔๗)	๑. การสรรหา ๒. บรรจุ ๓. คัดเลือก ๔. บำรุงรักษา
อำนาจ แสงสว่าง, (๒๕๕๔, หน้า ๒)	๑. การจัดการบุคคลในองค์การ ๒. การดูแลความต้องการของบุคคล ๓. การทำให้มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน ๔. เพื่อความเจริญก้าวหน้าขององค์การ

๓. การบริหารด้านทั่วไป

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารทั่วไป ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารทั่วไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารทั่วไป

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารทั่วไป จากนักวิชาการทั่วไปและหน่วยงานพบว่าแนวคิดแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การบริหารทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบบริหารองค์การ ให้การบริหารงานอื่นๆบรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริม สนับสนุนและอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกระดับ^{๕๔} ซึ่งโดยความเป็นจริง คือกระบวนการสำคัญที่ช่วยประสานงานและสนับสนุนให้การบริหารงานอื่นๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริมสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่างๆในการให้บริการการศึกษาทุกระดับทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนการจัดและให้บริการการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่น^{๕๕} ทั้งสอง

^{๕๔} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๕๖), หน้า ๖๔.

^{๕๕} สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, แนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๕๕), หน้า ๕๗.

ความหมายได้ให้ความสำคัญกับการบริหารทั่วไปในฐานะที่เป็นงานที่ช่วยส่งเสริมและประสานงานอื่นๆ ในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลซึ่งช่วยสนับสนุนกับแนวคิดที่ว่าขอบข่ายงานในการบริหารงานทั่วไป ได้กำหนดให้โรงเรียนดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

๑. การวางแผนปฏิบัติการโรงเรียน
๒. การจัดองค์การ
๓. การจัดระบบสารสนเทศ และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน
๔. การบริหารงานบุคคล
๕. การสื่อสารคมนาคม
๖. การบริหารการเงิน
๗. การประเมินผลงานการบริหารทั่วไป

นอกจากนี้ ยังได้กำหนดให้ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ความรับผิดชอบ คอยควบคุมดูแลหรือดำเนินการบริหารทั่วไป ดังนี้

๑. การจัดองค์การ
๒. ระบบสารสนเทศ และแผนงานของสถานศึกษา
๓. การบริการบุคคล
๔. การบริหารการเงิน
๕. การบริหารอาคารสถานที่
๖. การสื่อสารและคมนาคม
๗. การบริหารงานทั่วไปอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย หรือกำหนดเป็นหน้าที่ของโรงเรียนจัด ให้

มีการประเมินผลและนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

งานการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษามีความสำคัญเนื่องจากเป็นงานที่ให้บริการสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้การปฏิบัติงานของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นยังเป็นงานการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลงานของสถานศึกษาต่อสาธารณชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เจตคติที่ดีและให้การสนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษามาตรา ๓๙ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ บัญญัติว่าให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะ

กรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและสามารถดำเนินงานไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๕๖}

สรุปได้ว่า การบริหารทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบบริหารองค์การ ให้บริการบริหารงานอื่นๆบรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริม สนับสนุนและอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกระดับรูปแบบการบริหารงานทั่วไปคือ การวางแผนปฏิบัติการ การจัดองค์การ การจัดระบบสารสนเทศ และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน การบริหารงานบุคคล การสื่อสารคมนาคม การบริหารการเงิน การประเมินผลงานการบริหารทั่วไป

จากแนวคิดการบริหารงานทั่วไป ที่นักวิชาการได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อประกอบการศึกษา การบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัยของวัดท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑๑ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑๑ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๔๖, หน้า ๖๔)	๑. การจัดระเบียบบริหารองค์การ ๒. การประสานส่งเสริม สนับสนุน ๓. อำนวยความสะดวกต่างๆ
สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, (๒๕๔๕, หน้า ๕๗)	๑. ประสานส่งเสริมสนับสนุน ๒. การอำนวยความสะดวกต่างๆ ๓. การจัดและให้บริการการศึกษา
กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๔๒, หน้า ๑๘-๑๙)	๑. การวางแผนปฏิบัติการ ๒. การจัดองค์การ ๓. การจัดระบบสารสนเทศ ๔. การบริหารงานบุคคล ๕. การสื่อสารคมนาคม ๖. การบริหารการเงิน ๗. การประเมินผล

^{๕๖} กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, **เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘-๑๙.

๔. การบริหารด้านการอำนวยความสะดวก

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารด้านการอำนวยความสะดวก ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก จากนักวิชาการพบว่าแนวคิดแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ปัจจัยในการอำนวยความสะดวกหรือการส่งเสริมการเรียนการสอนนั้นหมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่แวดล้อมตัวผู้เรียนที่มีผลให้การเรียนการสอนของผู้เรียนได้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาการในด้านต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน เนื่องจากสภาพแวดล้อมของสถานศึกษามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างมาก สามารถส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้ อุดมคติ เจตคติ ทักษะ พฤติกรรมและบุคลิกภาพของผู้เรียน ไปสู่จุดหมายของสถาบันการศึกษาได้^{๕๗} ซึ่งโดยความเป็นจริง สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาสามารถจำแนกออกเป็น

๑. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ห้องเรียนห้องสมุดห้องโสตทัศนูปกรณ์

๒. สภาพแวดล้อมทางจิตใจและทางสังคม ได้แก่ บุคลิกภาพของเพื่อน และความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักเรียนหรือนักศึกษา

ห้องเรียนจัดเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าห้องเรียนไม่ว่าจะเป็นห้องใหญ่หรือห้องเล็กควรจะต้องเป็นห้องที่สนับสนุนหรือสามารถเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กำหนด ซึ่งห้องเรียนเป็นสถานที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งสำหรับการสร้างทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้เรียนว่าจะให้ออกมาในรูปแบบใด ดังนั้นในการจัดห้องเรียนจะต้องคำนึงถึงขนาดของห้องเรียน แสง สี เสียง อุณหภูมิภายในห้องเรียน^{๕๘} ทั้งสองความหมายได้ให้ความสำคัญกับการอำนวยความสะดวกในฐานะสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าจัดการเรียนการสอนนั้นสภาพแวดล้อมบรรยากาศมีผลต่อการเรียนรู้และประสิทธิภาพของการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก เพราะจะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นส่งผลดีต่อการเรียนการสอน แต่กลับตรงกันข้ามถ้าสภาพแวดล้อมบรรยากาศการเรียนการสอนที่อยู่รอบตัวผู้เรียนไม่เหมาะสมหรือประสกับปัญหาด้านนี้การเรียนการสอนย่อมจะประสบความล้มเหลวอย่างแน่นอน

^{๕๗} สุปรียา หิรัญโร, การวางแผนด้านอาคารและสภาพแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗๙.

^{๕๘} พรรณี แผลงจันทิก, ความพึงพอใจของนิสิตบัณฑิตศึกษาต่อกระบวนการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๒), หน้า ๓๙.

สภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิดผู้สอนและผู้เรียนมากที่สุด ก็คือสภาพแวดล้อมในห้องเรียน อันได้แก่ แสง เสียง สี อากาศ ขนาดห้องเรียนอุปกรณ์การเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดาน เป็นต้นย่อมส่งผลต่อการเรียนการสอนของผู้เรียนและครู^{๕๙} จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนมีผลต่อผู้เรียน ผลการเรียนจะออกมาดีหรือไม่ดีสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวผู้เรียนมีส่วนต่อการเรียนรู้ ซึ่งกลุ่มนี้มีมุมมองต่อการอำนวยความสะดวกในฐานะที่มีผลต่อการเรียนรู้และประสิทธิภาพของการเรียนการสอนซึ่งช่วยสนับสนุนสภาพแวดล้อมบรรยากาศการเรียนการสอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นลักษณะของห้องเรียนที่มีบรรยากาศทางกายภาพเหมาะสมควรเป็นดังนี้

๑. ห้องเรียนมีสีสันท่าดูและเหมาะสม สบายตา อากาศถ่ายเทได้สะดวก ปราศจากเสียงรบกวนและมีขนาดกว้างขวางเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

๒. ห้องเรียนควรมีบรรยากาศความเป็นอิสระของการเรียน การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตลอดจนการเคลื่อนไหวในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกประเภท

๓. ห้องเรียนต้องสะอาดถูกสุขลักษณะ น่าอยู่ ตลอดจนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

๔. สิ่งที่อยู่ภายในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ สื่อการสอนประเภทต่างๆ สามารถเคลื่อนย้ายและสามารถดัดแปลง ให้เอื้ออำนวยต่อการสอนและการจัดกิจกรรมประเภทต่างๆได้

๕. ควรจัดเตรียมห้องเรียนให้พร้อมต่อการสอนในแต่ละครั้ง เช่น ให้มีความเหมาะสมต่อการสอนวิธีต่างๆ ตัวอย่างเช่น เหมาะสมต่อวิธีการสอนโดยกระบวนการกลุ่ม วิธีบรรยาย หรือวิธีการแสดงละคร เป็นต้น ดังนั้นการจัดโต๊ะเรียนในห้องเรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างบรรยากาศการเรียน การจัดโต๊ะเรียนควรคำนึงถึง

๕.๑ จำนวนผู้เรียน

๕.๒ สภาพห้องเรียน

๕.๓ ความสามารถของผู้เรียน

๕.๔ สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา^{๖๐}

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการเรียนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ สภาพห้องเรียนซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพทั้งในเรื่อง แสงสว่าง อุณหภูมิภายในห้องเรียน เสียงรบกวนจากภายนอก จะทำให้ผู้เรียนขาดสมาธิลดความกระฉับกระเฉง ไม่มีความกระตือรือร้น ขาดความตั้งใจเรียน อันส่งผลให้การเรียนรู้ห่อนประสิทธิภาพ การจัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียน

^{๕๙} ทิศนา แคมมณี, ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗-๑๘.

^{๖๐} พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์, การเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดวิธีและเทคนิคการสอน, (กรุงเทพมหานคร : เดอะมาสเตอร์ กรุ๊ป, ๒๕๕๔), หน้า ๔๙.

ให้เป็นห้องเรียนที่น่าเรียนรู้ อยู่แล้วมีความสุข เด็กทุกคนอยากอยู่ในห้องเรียน การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนถือว่าสำคัญยิ่ง ทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในการเรียนและมีความสนใจต่อกระบวนการเรียนรู้

จากแนวคิดการอำนวยความสะดวก ที่นักวิชาการได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อประกอบการศึกษา การบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินาทีของวัดท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑๒ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑๒ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
สุปรีชา หิรัญโร, (๒๕๔๕, หน้า ๑๗๙)	๑. สิ่งที่อยู่รอบตัวผู้เรียน ๒. เอื้อต่อการเรียนรู้ ๓. เอื้อต่อพัฒนาการ ๔. มีอิทธิพลต่อการเรียน ๕. ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
พรรณี แผลงจันทิก, (๒๕๓๒, หน้า ๓๙)	๑. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ๒. สภาพแวดล้อมทางจิตใจและทางสังคม ๓. ห้องเรียนคือสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ
ทิตินา แคมมณี, (๒๕๕๓, หน้า ๑๗-๑๘)	๑. มีผลต่อการเรียน ๒. ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอน
พิมพันธ์ เดชะคุปต์, (๒๕๔๔, หน้า ๔๙)	๑. มีสีสันและเหมาะสม ๒. เป็นอิสระ ๓. สะอาดถูกสุขลักษณะ ๔. เอื้ออำนวยต่อการสอน ๕. มีความพร้อม

๒.๕ ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ในการวิจัย

๒.๕.๑ ข้อมูลเชิงประจักษ์

๑) ความเป็นมาของศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวัดท่าเสด็จ

จังหวัดกาญจนบุรี มีการตั้งหมู่บ้านมานานกว่า ๒๐๐ ปี สมัยก่อนเป็นด่านตรวจคนเข้าออกตามชายแดนของอำเภอเมืองกาญจนบุรี ยามปกติราษฎรใช้เป็นเส้นทางสัญจรไปมาเมื่อเกิดศึกสงครามเก้ทัพ "ขุนด่าน" พร้อมด้วยทหารไทยที่ประจำด่านได้ต่อสู้กับทหารพม่ามีผู้คนล้มตายจำนวนมาก และบริเวณนี้มีต้น มะขามซึ่งเตี้ยมากอยู่ต้นหนึ่งเมื่อตั้งหมู่บ้านจึงเรียกว่า บ้านหนองมะขามเตี้ย ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น ด่านมะขามเตี้ย ท้องที่อำเภอด่านมะขามเตี้ยนั้นแต่เดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอเมืองกาญจนบุรี ต่อมาทางการจึงได้แบ่งพื้นที่ ๓ ตำบล ออกจากอำเภอเมืองกาญจนบุรี (ตำบลด่านมะขามเตี้ย กลอนโต และจรเข้เผือก) มาตั้งเป็น กิ่งอำเภอด่านมะขามเตี้ย และต่อมาจึงได้มีพระราชกฤษฎีกาลงวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ ให้ยกฐานะเป็น อำเภอด่านมะขามเตี้ย มีผลในวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๘ จากนั้นมาจึงได้มีฐานะเป็นอำเภอจวบจนถึงปัจจุบัน

อำเภอด่านมะขามเตี้ย แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๔ ตำบล ๓๙ หมู่บ้าน ได้แก่^{๖๑}

๑. ตำบลด่านมะขามเตี้ย มีจำนวน ๑๒ หมู่บ้าน
๒. ตำบลกลอนโต มีจำนวน ๑๑ หมู่บ้าน
๓. ตำบลจรเข้เผือก มีจำนวน ๑๒ หมู่บ้าน
๔. ตำบลหนองไผ่ มีจำนวน ๖ หมู่บ้าน

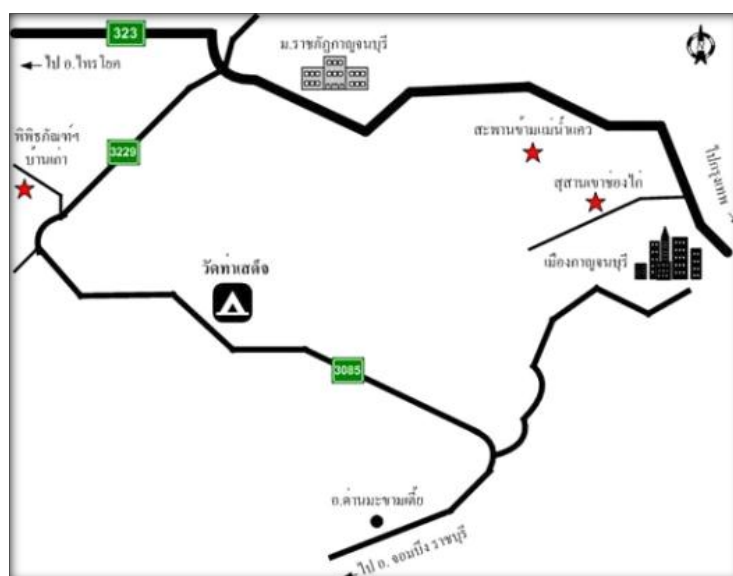
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดท่าเสด็จ เป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาองค์กรหนึ่ง ที่พระสงฆ์ได้จัดตั้งขึ้นมา เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์นอกระบบโรงเรียน ให้การศึกษาอบรมแก่ประชาชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยเรียน เพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างจากวันหยุดเรียนเข้ามาศึกษาหาความรู้ความเข้าใจ ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยความสงบสุข เด็กดีในวันนี้ จักเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพในวันข้างหน้า

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดท่าเสด็จของวัดท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เปิดดำเนินการโดยดำริของท่านพระครูเกษมกาญจนสิทธิ์ (ศักดิ์ดา เขมจาโร) เจ้าอาวาสวัดท่าเสด็จ ที่ได้เล็งเห็นถึงจิตพิสัยและอุปนิสัย ความเป็นอยู่ของเด็กในหมู่บ้านท่าเสด็จ และความประพฤติที่มีต่อคนใหญ่ คือพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย แบบยังไม่รู้จักเรื่องของการเคารวะ ไม่รู้จักยิตอะไรเป็นที่พึง จึงได้นำพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องอบรมจิตนิสัยของเด็ก และ

^{๖๑}วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, อำเภอด่านมะขามเตี้ย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org> [๑๒ มิ.ย. ๒๕๕๘].

เยาวชนให้รู้ซึ่งซึ่งศีลธรรม จาริดประเพณีอันดีงาม เพื่อให้เด็กได้พบความจริงที่แอบซ่อนอยู่ในโลก เพื่อพัฒนาจิตใจอุปนิสัยให้เห็นทางที่ดีงาม และได้เห็นทางอันมืดอันเป็นความจริงของโลกจะได้มีสติปัญญาหลักเลียงได้ และคืนเด็กที่ดีแก่พ่อ แม่ คืนเด็กดีแก่สังคม คืนประชาชนที่ดีมีศีลธรรม แก่ประเทศไทย โดยเริ่มเปิดดำเนินตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖

๒) แผนที่ของศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัยของวัดท่าเสด็จ

แผนภาพที่ ๒.๑ ที่ตั้งศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัยของวัดท่าเสด็จ^{๖๒}

๓) จำนวนของประชากร

จำนวนนักเรียนของศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัยของวัดท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีรายละเอียดดังนี้

ปี พ.ศ. ๒๕๕๔	มีเด็กนักเรียน	ชาย ๒๘๘	หญิง ๓๑๑	รวม ๕๙๙
ปี พ.ศ. ๒๕๕๕	มีเด็กนักเรียน	ชาย ๑๘๑	หญิง ๒๖๗	รวม ๔๔๘
ปี พ.ศ. ๒๕๕๖	มีเด็กนักเรียน	ชาย ๑๓๘	หญิง ๑๘๓	รวม ๓๒๑
ปี พ.ศ. ๒๕๕๗	มีเด็กนักเรียน	ชาย ๑๒๘	หญิง ๑๗๓	รวม ๓๐๑
ปี พ.ศ. ๒๕๕๘	มีเด็กนักเรียน	ชาย ๑๑๔	หญิง ๑๕๕	รวม ๒๖๙

^{๖๒} ภูเกิลแผนที่ประเทศไทย, ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัยของวัดท่าเสด็จ จังหวัดกาญจนบุรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://maps.google.co.th> [๒๓ ส.ค. ๒๕๕๘].

๒.๕.๒ ข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการวิจัย

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของวัดท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เปิดดำเนินการตามระเบียบกรรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๕๐ หมวด ๑ ข้อ ๘ กำหนดให้มีกรรมการบริหารคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” ประกอบด้วย

- ๑) พระครูเกษมกัญจนสิทธิ (ศักดิ์ดา เขมจาโร) ผู้อำนวยการ
- ๒) แม่ชียุพิน ศิริวัฒน์ รองผู้อำนวยการศูนย์
- ๓) พระยรรยง สิริวัฒนวิโส (ศรีเจริญวงศ์) กรรมการ
- ๔) พระครูสังฆรักษ์มาณพ สทธาธิโก (แก้วพุก) กรรมการ
- ๕) พระทิวา สิริวัฒนโธ (ศรีเจริญวงศ์) กรรมการ
- ๖) นายจิราวุฒิ คุ่มฉิม กรรมการ
- ๗) นายชาติชาย มากบุญงาม กรรมการ
- ๗) อุบาสิกาสุมาลี คงนคร กรรมการ
- ๙) ว่าที่ร้อยตรี หญิง สุนันท์ วีระนนท์ เจ้าหน้าที่ธุรการ

หลักสูตรการศึกษาของศูนย์พุทธศาสนาวันอาทิตย์ของวัดท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ยึดหลักว่าเด็กและเยาวชนชาวพุทธทุกคนมีความสำคัญ สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีหลักการดังนี้

๑. ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์
๒. มีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ
๓. มีความสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาในระบบโรงเรียน และการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย
๔. เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความรู้ ความเข้าใจในศิลปะ วัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงามของไทย
๕. เสริมสร้างคุณค่าและการดำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ไทย มีความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นแกนนำ

หลักสูตรการศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของวัดท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความสุขบนพื้นฐานแห่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

๑. มีความรู้ และทักษะในวิชาการทางพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นบุคคลผู้นับถือพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่วัย

๒. มีความศรัทธาและเลื่อมใสในพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า ส่งเสริมสัมมาปฏิบัติ ด้วยการเรียนรู้พุทธประวัติ และแบบอย่างการบำเพ็ญคุณความดี

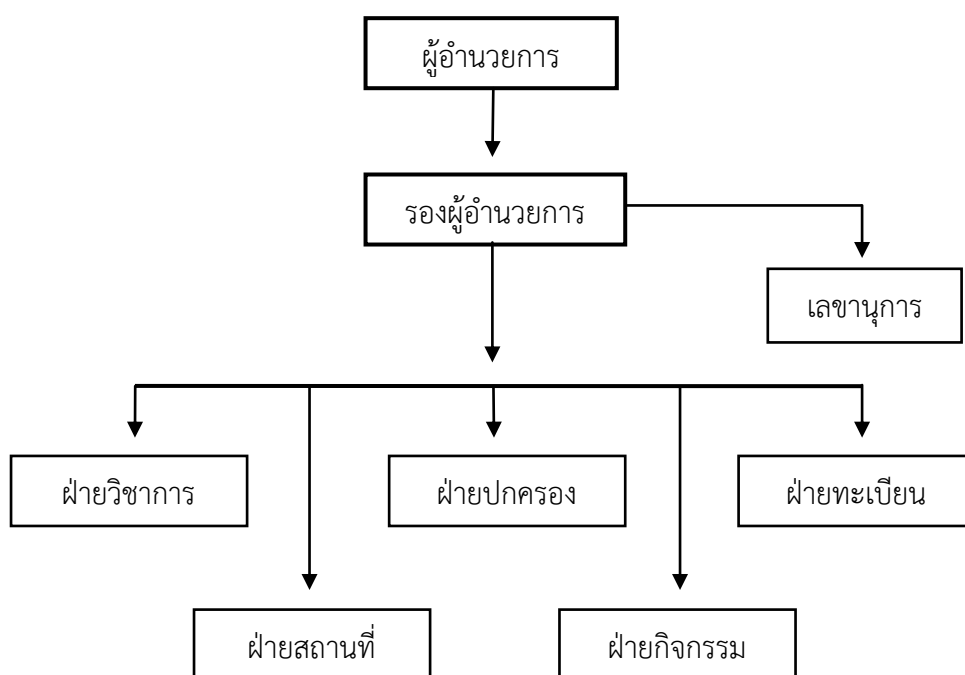
๓. มีความรู้ ความเข้าใจในปฏิบัติ และการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนและกล้าแสดงออกในกิจกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนพิธีได้อย่างถูกต้องและองอาจ

๔. มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิต มุ่งมั่นพัฒนาตนเองให้เจริญรุ่งเรืองด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รู้จักหลักการบริหารความสุข

๕. รู้จักทำนุบำรุงรักษาพุทธศาสนสถาน พุทธศาสนวัตถุ พุทธศิลปะ พุทธศาสนสมบัติ อนุรักษ์และเสริมสร้างสภาพแวดล้อม

๖. มีความภาคภูมิใจความเป็นพุทธมามกะชนชาวไทย และประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนา มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ และยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

เพื่อให้การบริหารการศึกษาของศูนย์พุทธศาสนาวินอาทิตยวัดท่าเสาตั้ง อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เป็นไปตามแนวคิด หลักการ จุดมุ่งหมาย จึงมีแนวทางการบริหารจัดการ ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๒ โครงสร้างการบริหารศูนย์พุทธศาสนาวินอาทิตยวัดท่าเสาตั้ง

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนวันอาทิตย์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง การบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนวันอาทิตย์ของวัดท่าเสด็จ อำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้สืบค้นจากงานวิจัยที่มีผู้จัดทำไว้แล้ว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ มีผู้ทำการวิจัยศึกษาวิจัยไว้มากมายผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกมาเพื่อประกอบการวิจัย ดังนี้

พระมหาธีรศักดิ์ ธีรวิโส (ยอद्यศ) ได้วิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารงานวิชาการ หน่วยวิทยบริการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ระดับความพึงพอใจของนิสิต พบว่าความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารงานวิชาการโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๒) ความแตกต่างระหว่างความพึงพอใจของนิสิต พบว่ามีความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่านิสิตที่มี เพศ ระดับชั้นปี เกรดเฉลี่ยสะสมแตกต่างกัน มีความความพึงพอใจต่อการบริหาร งานวิชาการแตกต่างกันในด้านหลักสูตรนิสิตที่มี เพศ ระดับชั้นปี แตกต่างกันมีความความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการแตกต่างกันในด้านการวัดผลและประเมินผล ส่วนด้านอื่นๆไม่มีความแตกต่างกัน ๓) ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการบริหารงานวิชาการ พบว่าปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากนิสิตขาดความเข้าใจซึ่งเป็นผลมาจากการติดต่อประสานระหว่างนิสิตกับหน่วยวิทยบริการ ควรมีการประชุมร่วมนิสิตเพื่อวางแผน และสร้างความเข้าใจร่วมกัน ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมและด้านอื่นๆ เพื่อนิสิตจะได้มีทักษะความรู้และพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน^{๒๓}

พระศิริชัย ปภัสโร (บรรจง) ได้วิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสตรีรัตนบุรี จังหวัดนนทบุรี” วัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาระดับพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสตรีรัตนบุรี จังหวัดนนทบุรี ๒) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสตรีรัตนบุรี จังหวัดนนทบุรี การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาในภาพรวมทุกด้านของโรงเรียนสตรีรัตนบุรีพบว่าอยู่ในระดับมาก แนวทางการแก้ไขปัญหาควรมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มีการรณรงค์ในวันสำคัญของวัฒนธรรมไทย ในด้านอาคารสถานที่ควรมีการพัฒนาเรื่องของห้องน้ำและโรงอาหาร เพื่อให้มีความร่ม

^{๒๓}พระมหาธีรศักดิ์ ธีรวิโส (ยอद्यศ), “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารงานวิชาการ หน่วยวิทยบริการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดสามพราน จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๙๐-๙๑.

ร่น่าเรียน โดยเน้นที่การปลูกต้นไม้ให้มากขึ้น เพื่อให้สิ่งแวดล้อมมีความสมดุลกับธรรมชาติ และเป็นการสร้างจิตสำนึกให้แก่นักเรียนเป็นสำคัญ^{๖๔}

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสกาโร) ได้วิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนโดยจำแนกตามเพศ อายุและระดับชั้นเพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจผลการวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่านักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแตกต่างกันผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ปัญหาได้แก่ บรรยายภาคในการสอนไม่ดีและเนื้อหาสาระของพระพุทธศาสนาไม่มีความชัดเจน ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมต่อการเรียนและเพิ่มเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับวิชามากขึ้นด้วยด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนปัญหาได้แก่จอภาพเล็กไปสื่อก่อนมากอุปกรณ์การสอนเก่าไม่มีกิจกรรมให้ทำเลยข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรเปลี่ยนจอภาพให้ใหญ่ขึ้น ควรหาสื่อและอุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ และจัดกลุ่มให้ทำกิจกรรมมากขึ้น^{๖๕}

พระมหาประยอม กลยาโณ (ลัมไมล์) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการวิจัยพบว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาใน ๖ ด้าน พบว่าทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเหมือนกัน ซึ่งถือว่าเป็นผลกลับที่ดีและน่าพอใจเป็นอย่างยิ่ง แต่ยังมีบางส่วนในแต่ละด้านที่นักเรียนส่วนน้อยได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข มีดังนี้ ๑) ปัญหาและอุปสรรคคือครูไม่เป็นกลางมีความสนิทสนมกับนักเรียนมากเกินไปขาดความน่าเชื่อถือ ไม่มีความพร้อมในการสอนสอนเนื้อหามากเกินไป มีสื่อประกอบน้อยสอนไม่ค่อยเข้าใจ ไม่สนุกสนานกิจกรรมไม่ค่อยมี ๒) แนวทางการสอนศีลธรรม คือครูควรจะทำตัวให้เป็นกลาง อย่าสนิทสนมกับนักเรียนมากเกินไป หมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอทำตัวให้น่าเชื่อถือ เตรียมความพร้อมก่อนที่จะสอน สอนเนื้อหา

^{๖๔} พระศิริชัย ปภัสสร (บรรจง), “ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสตรีนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๘๘-๙๒.

^{๖๕} พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสกาโร), “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๙๓-๙๖.

ให้ครอบคลุมและชัดเจนเข้ากับปัจจุบัน ควรจะมีสื่อประกอบหาแนวทางสอนให้เข้าใจสร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน กิจกรรมต้องหลากหลาย^{๖๖}

พระสุธีร์ จิตสุวตโน (ผลวัฒน์) ได้วิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลปธนบุรี” วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาโดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ผลการวิจัย พบว่า ๑) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ๒) ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ๓) ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา มีความพึงพอใจในภาพรวมไม่แตกต่างกัน^{๖๗}

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจพบว่า ความพึงพอใจคือความรู้สึกชอบ เห็นด้วยและเจตคติที่ดีของบุคคล เมื่อได้รับการตอบสนองความคาดหวังและความต้องการของตนเองอย่างเหมาะสมซึ่งโดยภาพรวมของงานวิจัยถือว่าน่าพอใจในทุกด้าน ส่วนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขทุกงานวิจัยก็จะมีปัญหาที่ต้องแก้ไขทุกด้าน เช่น ไม่มีความพร้อมในการสอนสอนเนื้อหามากเกินไป มีสื่อประกอบน้อยสอนไม่ค่อยเข้าใจ ซึ่งปัญหาต่างๆควรได้รับการแก้ไข

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ศึกษาพุทธศาสนวันอาทิตย์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ศึกษาพุทธศาสนวันอาทิตย์ มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้มากมาย ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกมาเพื่อประกอบการวิจัย ดังนี้

พระสุรเชษฐ์ สุรเชฐโร (หนูเอี่ยม) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ในภาค ๑” ผลการวิจัยพบว่า ด้านวิชาการมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยครูส่งรายงานผลการเรียนของนักเรียนได้ไม่ ตรงตามเวลาที่กำหนดรองลงมาคือ ครูไม่ได้จัดทำแผนการสอน แนวทางในการพัฒนา คือ ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนครูผู้สอนให้ได้รับการอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการสอนใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

^{๖๖} พระมหาประยอม กลยาโณ (ลุ่มไธม์), “การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๙๑-๙๕.

^{๖๗} พระสุธีร์ จิตสุวตโน (ผลวัฒน์), “ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลปธนบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๙๓-๙๘.

สำหรับผู้บริหารควรที่จะมีการติดตามและประเมินผลหลักสูตร และควรมีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสม สำหรับในด้านการบริหารศูนย์ฯ ควรจะพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนการสอน การผลิตสื่อ การวัด และประเมินผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน^{๖๘}

พระมหาวีรพล วีรญาโณ (โพธิ์เงิน) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อมุ่งสู่การบูรณาการงานในพื้นที่ ในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่การบูรณาการงานในพื้นที่ทุกระดับ ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านงบประมาณ ด้านผู้สอนด้านสถานที่และด้านการวางแผน สำหรับข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลการทำงานที่ทำให้บุคลากรมีทักษะที่แตกต่างกันคือ ปัจจัยด้านอายุ ระยะเวลาการทำงานและการมีส่วนร่วม แต่ เพศ พรรษา การศึกษา และตำแหน่งไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีทักษะที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าศูนย์จะพัฒนาสู่การบูรณาการในพื้นที่ได้จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการวางแผนเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วม ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ควรปรับวิสัยทัศน์และภารกิจในการดำเนินงาน ควรมีการทบทวนโครงสร้างการบริหารงานประสานงานตัวแทนชุมชน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมตัดสินใจในการพัฒนาศูนย์ฯ^{๖๙}

พระอธิการสุรินทร์ ชานวโร (นราแหวน) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการจัดการเรียนการสอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทั้ง ๕ ด้าน ดังนี้ ด้านหลักสูตร ควรให้นักเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อที่จะทำให้หลักสูตรนั้นเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด ด้านการเรียนการสอน มีความทันสมัยและเป็นปัจจุบันน้อยมาก ด้านสื่อการเรียนการสอน ขาดการนำผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาช่วยในการผลิตสำหรับการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียนน้อย แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ คือ ๑)ควรจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่สอน ๒)ควรจัดการเรียนการสอนอย่างมีแผนการสอนที่ชัดเจน ๓)สื่อที่ใช้ในการสอนควรมีความ

^{๖๘} พระสุรเชษฐ์ สุรเชฏโฐ (หนูเอี่ยม), “การพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในภาค ๑”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๗-๑๒๘.

^{๖๙} พระมหาวีรพล วีรญาโณ (โพธิ์เงิน), “การพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อมุ่งสู่การบูรณาการงานในพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๙๑-๙๔.

หลากหลาย ๔)กิจกรรมการเรียนการสอนควรใช้แหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ ๕) การวัดและประเมินผล ควรมีการวัดให้หลากหลายวิธี และแจ้งผลการสอบให้เร็วเพื่อให้แก่นักเรียนได้ปรับปรุงตนเอง^{๗๐}

พระมหาจุฑุฑร ภาณวโร (คำพูน) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการ บริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี ใน ภาพรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านอาคารสถานที่และด้าน ระยะเวลาอยู่ในระดับดี การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามสถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา และ ตำแหน่งในการบริหารงานและประสบการณ์ทำงาน พบว่าในด้านสถานภาพ อายุและประสบการณ์ ทำงาน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๗๑}

พระมหาบรรจง จันทคุตโต (แผ่นทอง) ได้วิจัยเรื่อง “คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและ เยาวชนตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมทั้งหมดได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี เมื่อพิจารณาเรียงตามลำดับปัจจัย คือ

๑) ปัจจัยด้านผลผลิต หรือผลสัมฤทธิ์ ได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี เรียงตามลำดับตัวชี้วัด ดังนี้ ตัวชี้วัดด้านผลกระทบต่อบ้าน/วัด/โรงเรียน ตัวชี้วัดด้านการนำไปใช้ปฏิบัติจริง ในชีวิตประจำวันและตัวชี้วัดด้านการพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา

๒) ปัจจัยด้านบริบท ได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี เรียงตามลำดับตัวชี้วัด ดังนี้ ตัวชี้วัดด้านวัตถุประสงค์ และตัวชี้วัดด้านการประเมินโครงการ

๓) ปัจจัยด้านปัจจัยป้อนเข้าพบว่า ได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี เรียงตามลำดับตัวชี้วัด ดังนี้ ตัวชี้วัดด้านบุคลากร ตัวชี้วัดด้านหลักสูตร/กฎระเบียบ ตัวชี้วัดด้านสถานที่ตัวชี้วัดด้านวัสดุอุปกรณ์/สื่อการสอน และตัวชี้วัดด้านงบประมาณ ซึ่งได้รับการประเมินคุณภาพในระดับพอใช้

^{๗๐}พระอธิการสุรินทร์ จานวโร (นราแห้ว), “ศึกษาการจัดการเรียนการสอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๗๒-๗๔.

^{๗๑}พระมหาจุฑุฑร ภาณวโร (คำพูน), “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๙๐-๙๔.

๔) ปัจจัยด้านกระบวนการปฏิบัติ พบว่า ได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี เรียงตามลำดับตัวชี้วัด ดังนี้ ตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการ ตัวชี้วัดด้านกิจกรรมสนับสนุน ตัวชี้วัดด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และตัวชี้วัดด้านการวัดผลและประเมินผล^{๗๒}

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวนอาทิตย์ พบว่า ยังมีปัญหาการบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวนอาทิตย์ในด้านงบประมาณ ด้านการเรียนการสอนและด้านเด็กนักเรียนผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวนอาทิตย์ควรปรับวิสัยทัศน์และภารกิจในการดำเนินงาน ควรมีการทบทวนโครงสร้างการบริหารงานประสานงานตัวแทนชุมชน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมตัดสินใจในการพัฒนาศูนย์ฯ

จากงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวนอาทิตย์ ที่นักวิชาการได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อประกอบการศึกษา การบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวนอาทิตย์ของวัดท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑๓ ดังต่อไปนี้

^{๗๒}พระมหาบรรจง จันทคุตโต (แผ่นทอง), “คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวนอาทิตย์วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๗๑-๗๖.

ตารางที่ ๒.๑๓ แสดงการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนานานาชาติ

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภทงานวิจัย	ผลการวิจัย
๑.	ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารงานวิชาการ หน่วยวิทยบริการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดสามพราน จังหวัดนครปฐม	พระมหาธีรศักดิ์ ธีรวิโส (ยอทยศ), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๕	ปริมาณ	ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารงานวิชาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความแตกต่างพบว่ามีความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากนิสิตขาดความเข้าใจ
๒.	ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสตรีนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี	พระศิริชัย ปภัสสร (บรรจง), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๓	ปริมาณ	ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก แนวทางการแก้ไขปัญหามีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มีการรณรงค์ในวันสำคัญของวัฒนธรรมไทย ในด้านอาคารสถานที่ ควรมีการพัฒนาเรื่องของห้องน้ำและโรงอาหาร

ตารางที่ ๒.๑๓ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๓.	ความพึงพอใจของนักเรียนในการ เผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระ สอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์ วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง	พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสสุกาโร), (มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๕	ปริมาณ	ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบนักเรียนที่มี เพศแตกต่างกันมีความพึงพอใจแตกต่างกัน เนื้อหาสาระของพระพุทธศาสนาไม่ชัดเจน
๔.	การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มัธยมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา	พระมหาประยอม กลยาโณ (ลุ่มไม้), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย)	๒๕๕๕	คุณภาพ	ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อพระสอน ศีลธรรมทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับ มาก ปัญหาและอุปสรรคคือ ไม่มีความพร้อมใน การสอนสอน เนื้อหามากเกินไป
๕.	ความพึงพอใจของบุคลากรทาง การศึกษา และนักเรียน ในระดับ มัธยมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียน ธรรมศึกษาในโรงเรียนอานวยศิลป์ ธนบุรี	พระสุธีร์ จิตสุวฑฺฒโน (ผลวัฒน์), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย)	๒๕๕๕	ปริมาณ	ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาและ นักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดผล การเปรียบเทียบความพึงพอใจในภาพรวม ไม่ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๒.๑๓ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๖.	การพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ใน ภาค ๑	พระสุรเชษฐ์ สุรเชฐโจ (หนูเอี่ยม), (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)	๒๕๕๓	ปริมาณ	ด้านวิชาการมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดย ครูส่งรายงานผลการเรียนของนักเรียนได้ไม่ตรง ตามเวลาที่กำหนด แนวทางในการพัฒนา คือ ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนครูผู้สอนให้ได้รับการ อบรมเกี่ยวกับเทคนิคการสอนใหม่ ๆ เพื่อ เพิ่มพูนประสิทธิภาพการสอน
๗.	การพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ เพื่อมุ่งสู่การบูรณาการงาน ในพื้นที่ ในเขตกรุงเทพมหานคร	พระมหาวิมล วิวัฒโน (โพธิ์เงิน), (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)	๒๕๕๒	ปริมาณ	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการ พัฒนาในระดับปานกลาง ข้อมูลการทำงานที่ทำ ให้บุคลากรมีทักษะที่แตกต่างกันคือ ปัจจัยด้าน อายุ ระยะเวลาการทำงานและการมีส่วนร่วม แต่ เพศ พรรษา การศึกษา และตำแหน่งไม่ได้ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีทักษะที่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๒.๑๓ (ต่อ)

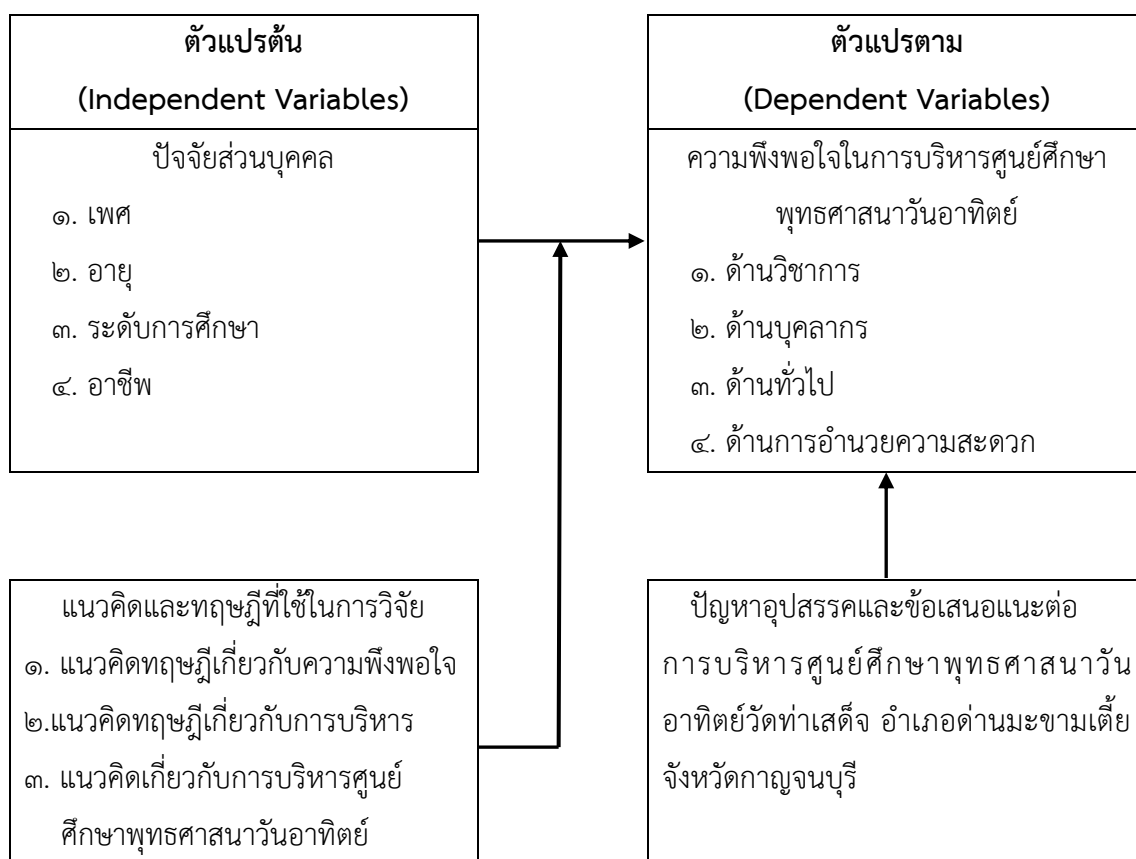
ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๘.	การศึกษาการจัดการเรียนการสอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อำเภอนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี	พระอธิการสุรินทร์ ชานวโร (นราแหว), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ	ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๕ ด้าน ดังนี้ ด้านหลักสูตรมากที่สุด ด้านการเรียนการสอนน้อยมาก ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนน้อย
๙.	ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี	พระมหาจตุพร ญาณวโร (คำพูน), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ	ความคิดเห็นของบุคลากรในเขตจังหวัดนนทบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบในด้านสถานภาพ อายุและประสบการณ์ทำงาน มีความแตกต่างกัน
๑๐.	คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา : กรณียศึกษาศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่	พระมหาบรรจง จันทคุตโต (แผ่นทอง), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๑	คุณภาพ	โดยภาพรวมทั้งหมดได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี ด้านผลผลิต หรือผลสัมฤทธิ์ ด้านบริบท ด้านปัจจัยป้อนเข้า ด้านกระบวนการปฏิบัติได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวความคิดของผู้วิจัยจะได้เสนอในรูปแบบภาพ เป็นการเสนอกรอบแนวความคิดในเรื่องที่ศึกษา คือ การบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวัดท่าเสา จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอคำชะอี จังหวัดกาฬสินธุ์ ดังนี้

ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวัดท่าเสา จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอคำชะอี จังหวัดกาฬสินธุ์ ใน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑. ด้านวิชาการ ๒. ด้านบุคลากร ๓. ด้านทั่วไป ๔. ด้านการอำนวยความสะดวก

แผนภาพ ๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย